

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztőségi s kiadói szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden küldeménnyel czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beigtatás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyújt a kiadóhivatal

Felfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Kivonat főtisztelendő Pap Gábor dunántúli
ref. superintendens úr évi jelentéséből. (Vége.) — Az állandó igaz-
gató tanács jelentése évi működéséről. (Vége.) — Vidéki élet:
Felvilágosításul t. Henter Pál m.-járai ref. rektész urnak a „Szém-
le” 27. számában megjelent „Viszhang-”jár. Mezőségi. (Vége.) —
Iskolai értesítők. — Harmadik közlemény. — Külföld — Irodalom.
— Tárcza: Az erdélyi iskolatügyek alakulása és az országos in-
tézések. — Különfélék. — Szerkesztő postája. — Hirdetés.

KIVONAT

főtisztelendő Pap Gábor dunántúli ref. superintendens
úr évi jelentéséből.

(Vége.)

Superintendensi felhívásomra már érkeztek be a plé-
bánusoknak rendszerezett törvényt sértő eljárásáról hivata-
los adatok az imelyi, füzes-gyarmati, táczai, kálozi, kis-ke-
szii, battyháni, soponyai és tatai egyházakból. Ezek közül
itt csak a tatai jelentés adatait sorolom fel. A tatai plébá-
nos 1868-ik évben nyolcz, 1870-ik évben hat, 1871-ik év-
ben tíz, 1872-ik évben öt, 1873-ik évben kilencz, 1874-ik
évben hét, 1875-ik évben tíz, 1876-ik évben kilencz, 1880-ik
évben négy s így az 1868: LIII-ik t. cz. alkotása óta
összesen 68 helvét hitvalló gyermeket keresztelt és anya-
könyvezett illetéktelenül, és saját beismerése szerint hitok-
tatásban is részeltetett, áldoztatott is, el is temetett egyo-
seket a nélkül, hogy a törvény büntető szigorával sújta-
tott volna, sőt a tatai járásbiróság előtt eleve megjósolva
annak akkor még ki sem mondott ítéletét, védbeszédében
fönnen hangoztatta, hogy ő püspökének útásítása szerint
jár el; hogy akkor lenne rendbontó, ha nem annak engedelmes-
kednék s hiszi, hogy mint eddig diadalmasan jött ki az ily
harczokból, úgy a jelen esetben is övé leendő a diadal. S
jóslata teljesedett, a járásbiróság fölmentette, s a panaszt
emelt reformált lelkésztől még a szólhatás jogát is megta-
gadta, föllebezését elvetette. De a tatai ügyben felebbezett
a királyi ügyész, s bár azóta már hónapok folytak le, a ki-
rályi tábla még mindig késik az ítélet meghozatalával. —

Elismeréssel kell itt kiemelnem a tatai reformált lel-
készek azon érdemét, hogy szemben az egyházunk tagjait
ragadozó plébániával, kitéve önmagát az anyagi javakban
károsodhatóságának, valódi pásztori hűséggel és éber-
séggel őrködik a krisztusi nyájnak fenyegetett hivei fölött,
s nem csak akarat, hanem apostoli buzgóság, erély és ké-
pesség is van benne arra, hogy egyházunknak fenyegetett
érdekeit megvédelmezze.

A királyi tábla tanácsa által a soproni esetben ho-
zott ítélet három millió protestánsban rendítette meg azon
hitet, hogy számíthat törvény által biztosított, különben is
kevés s a vallási egyenjogúság követelményeit ki nem elé-
gítő jogainak védelmére, s a hírlapokban folytatott éles, de
a jogvédelem teréről is leszorított protestantizmusnak méltó
elkeseredése által teljesen igazolt csatározások után, f. évi
márczius hó 12-ik napján a helvét és ágostai hitvallású
evangelikusok közös tanácskozásra gyűltek össze Budapes-
ten a reformált egyház tanácstermében s együttesen intéz-
tek feliratot úgy a magyar kormányhoz, mint a képviselő-
házhoz, melyben azt kérik, hogy a félremagyarázásra tért
nyitó homály eloszlatása végett az 1879: XL. t. cz. 53-
ik §-a szövegeztessék újra, s az a lelkész, ki más keresz-
tyén vallásfelekezethez tartozó egyént keresztel meg s az
erről fölvevett jegyzéket az illetékes lelkész hivatálnak, ez
által leendő anyakönyvezés végett azonnal, és hivatalból meg
nem küldi, ugyanazon büntetéssel sújtassék, a minő van
kiszabva arra, ki más felekezetbeli életkora 18-ik évének
betöltése előtt az 1868: LIII. t. cz. 12-ik §-a ellenére
egyházába fölvesz.

Azóta a római egyház püspöki kara is tanácskozott, s
bár tanácskozásai nem voltak nyilvánosak, mégis a szár-
nyaló hírek szerint a kormányhoz intézett emlékirat lett
annak eredménye, melyben azt kérik, hogy legyen irány-
adó jövőre a kir. tábla ítélete, mi más szavakkal annyit
tesz, hogy legyen szabad ezentúl is ellenünk indított had-
járatuknak büntetés nélkül folytathatása.

Én bizom a törvényhozók és a kormány bölcseségé-
ben, igazságosságában, jogérzetében és hazaszeretetésben;
bizom abban, hogy törvény által s az előre haladó kor ki-
vánalmainak megfelelőleg rendelkeznek és szabályozzák a fe-
lekezetközi viszonyokat s nem engedik, hogy a felekezetek
egymással szemben azon természeti állapotban legyenek,
melyben az erőse a diadal s a gyengébb fél védtelenül do-
batik oda az egyenlőtlen küzdelemben az erősebb félnek
martialékául.

Nem hagyhatom itt említetlenül, hogy a tatai plébá-
nus, ki a főlebb közölt adatokból láthatólag épen nem ex-
cellál a haza törvényei iránti tiszteletben, a tatai helv.
hitv. lelkészt, mint törvényt sértőt, csendháborítót panaszolta
be püspöke általi közvetítettségben azért, hogy reformált
apa és róm. kath. anya közt az 1868: LIII. t. cz. szen-

A szászvárosi Kun kollegiumunk főgondnoka méltóságos Barsay László, —

Vajda-hunyad-zarándi egyházmegyénk fő- és marosi egyházmegyénk algondnoka, gróf Tholdalagi Viktor, —

A szászvárosi Kun kollegium algondnoka Nagy Ignác, —

Vajda-hunyad-zarándi egyházmegyénk algondnoka Bodola János, —

Orbai egyházmegyénk algondnoka Csia Albert, —

Nagyenyed Bethen kollegiumunk ősz tanára Mihályi Károly, —

Jenei József, marosi egyházmegyei és ifj. gr. Bethlen János, görgényi egyházmegyei képviselők, — bevégeztek buzgó munkás életüket. Legyen áldott emlékük!

VIDÉKI ÉLET.

Felvilágosításúl

t. Henter Pál maros-járai ref. lelkész urnak a „Szemle“ 27. számában megjelent „Visszhang“-jára.

1881 aug. 15.

(Vége.)

Tiszteletes urnak nemhogy költségvetés, de még a számadások bizottsági megvizsgálása sem kell, mert ő, a mai napság élő közönséges halandók meggyőződésével ellenkezőleg, a következő különvéleményen van: „A mi engem is érdekel, azt én magam szeretem tanulmányozni; s teljességgel nem tartom elégségesnek magam megnyugtatóására az ellenőri bizottság tanulmányozását s az ebből folyó jelentést, még ha megtörtént volna is.“ Tehát t. úr szerint célravezetőbb dolog, ha valamely testület nem bizik az általa szabadon választott számonkérő bizottságban, mert annak vizsgálata, a mellett, hogy nem megbízható — „tetemes költséggel is jár“ Valóban: difficile est satyram non scribere

T. úr szerint azért sem kell számadás-vizsgálat, mert: „Az egyházmegyei mindennemű számadásokat évről-évre köröztetni szokták; azokata hivatalos rendeletek tárába be is kell iktatni, s így alkalom nyílik minden érdekelt fél részére, hogy otthon, csendesen tanulmányozza azokat.“ A számadások állítólagos „évről-évre“ történő közzétételére nézve felvilágosításom a következő: A mindenik egyházban meglevő „Rendeletek tára“, melyben a köröztvények beiratnak, a folyó XIX-ik században csak két ízben mutatja fel a számadások nyilvánosságra hozatalát. Ugyanis: az 1877 évi április 6-án kelt 899—1877 szám alatti esperesi körlevél mellett köröztettek az 1872—73—74—75 évi összevont egyházmegyei számadások kivonatai; és az 1878 évi aug. 3-án kelt 1049—1878 sz. a. esperesi körlevél mellett szétküldettek az 1876 és 1877 évi számadások kivonatai. Azon elől és azon innen: egyházmegyei számadások köröztetésének semmi nyoma! S ha netalán tiszteletes úr az említett eseteken kívül megjelölni tud még más számadás-köröztetéseket is, én annyiszor tíz forintot fizetek egyházmegyénk özvegy-árvai gyámintézeti pénztárának, a hány olyan esetet felmutat Bátor vagyok megjegyezni, hogy a fennebbi, általam megjelölt esetek

alkalmával sem számadások, hanem számodási kivonatok voltak közzétéve. Egy teljes számadás magában foglalja a naplók, nyugták, adósok és biztosítékok kimutatását vagy legalább jelzését is Ennyit a tiszteletes úr által valótlán állított köröztetésekről.

T. Henter Pál urnak tárgysorozat sem kell, sőt „ha volna ilyen, el kellene törölni, mert a parlamentarizmus életben igen sokszor a legközérdekűbb tárgyat szorítják le a napirendről és pedig hosszas időre“ Ilyen tudományt e becses lap t. olvasói még nem hallottak. Nagy kár, hogy a közelmúlt években lefolyt egyházpolitikai küzdelemben nem emelte fel hatalmas szavát t. úr; sok hasznát vette volna az anyaszentegyház! Azonban most is használhat; jól teszi, ha legalább is kieszközli, hogy az egyházkerületi közgyűlés ezentúl a drága időből egy percet se vesztessen el haszontalan tárgysorozat megállapításával

Hogy mily nagy szükségünk volna nekünk is olykor-olykor arra a veszélyes tárgysorozatra, arra nézve is szolgáljak egy példával felvilágosításúl. Mí-dőn Z. P., volt director, a fennebbi irt 1338 frt 58 kr. pénzzel adósa maradt a tractusnak, azon kérelemmel folyamodott egyházmegyei közgyűléshez, hogy addig is, míg az elköltött összeget évenkénti részletekben törlesztheti, fogadják el egyszerű kezeses adóslevelét s az ingatlanaira való átjegyzéssel ne okozzon neki az egyházmegye költséget. A jámbor Zilinczki Pál ebben hibát nem követett el, mert kérni szabad akárkinek. S mi lett a dologból? Az, hogy a kérés elfogadtatott; mely ha tárgysorozat rendén kerül vala elő, bizonyosan másképp ütött volna ki

A főlebbi irt esetből az iránt is felvilágosodhatnék t. úr, hogy épen vannak „közérdekű, közérdekűbb, legközérdekűbb“ dolgok. Mert például az úgy sokkal inkább érdekli az embert, mikor arról van szó, hogy egyházmegyénknek ezer forintot meghaladó követelése: egytetemes hypothésával nem bíró kezes mellett (ma így van a Z. P. adóssága) künn hagyassék-e? — mint akkor, mikor arról foly a szónoklat, hogy a maros-járai papi istálló deszkával vagy zsuppal fedessék-e be? Ha tárgysorozat lesz, akkor az első nap délutáni*) ülésen, a tiszteletes úr bevallása szerint is „elévett leváták“ miatt a közgyűlés tagjai nem lesznek kénytelenek megritkulni. Ha tárgysorozat lesz, akkor sem fogunk lábatlankodni; ezt tenni nem hogy szokásunk volna, de sőt a más fogadatlán (vizsgát nem tett és senki által fel nem kért) prokátorkodását is röstelljük Hogy az úr által neveltségessé tenni akart „közérdekűbb“ dolgokra visszatérjek, becses figyelmébe ajánlom nt. Bartók György szerkesztő abbeli jelentését, hogy miután a Bethlen-főtanoda mint a theol. akadémia székhelye a rohamos bukástól mentve van, miután a harczok lefolytak, szóval a nagyobb és közérdekűbb ügyek megoldást nyertek: a „Szemlét“ ezután csak havonként kétszer fogja kiadni; mely szerk. jelentés épen azon számban jelent meg, melyben t. urnak a közönséget félrevezető „Visszhangja“ látott világot.

*) Tiszteletes úr a délutáni ülést már estélinek látja Sajnálom!

És végül megvallom, hogy közgyűlési tudósításomban egy hibát ejtettem, a mit ezennel ki kell javítanom, mivel ön gondosan elhallgatta azt. S a hiba abból áll, hogy a tiszteletes úr egyházközségében, Maros-Járában, nem mint irtam: kilencz tag, hanem kilencz család lépett ki a reform, egyházból. Az egyházmegyei közgyűlés után a „nem tudom“ helyett most jobbnak látja ön a meggyőződést hozni fel okúl. Ezt megmondhatta volna t. úr az egyik mlgos főgondnok felszólítására a közgyűlésen is s nem kell vala féloldal nyomtatványt izzadnia ki a mentegetőzésben. Miatán tiszteletes úr a tapasztalás szerint a dolgok valódiságát olyannyira szereti elferdíteni, bajos most eligazodni azon, hogy tulajdonképen melyik az igazi ok. Sajátságos fellépéséből ítélve, az áttérések oka lehet egyéb is! Bármikép legyen is, nem lenne fölösleges dolgot, a ki a maros-járai meg-megújuló esetekre felhivná a méltóságos igazgató tanács figyelmét, nehogy ma-holnap egy másolik vízzei egyházzal dicsekedhessünk!

Ezennel felvilágosításomat bevezgém. Azt látom, hogy tiszteletes úr felfogása és modora egészen elüt más köznséges emberektől. Mindegy! Arról biztosítom, hogy mikor a közérdeknek használni vélem esetenként t. urnak is, másnak is, készséggel elmondok felvilágosításaimat.

Mezőségi.

ISKOLAI ÉRTESÍTŐK.

— Harmadik közlemény. —

A kolozsvári evang. reform. kollegium értesítője az 1880—81-ik évről. Az előjáróság megbízásából szerkesztette: Debreczeni József, tanvezető tanár. Közölve van ez értesítőben Jancsó Lajos igazgatói megnyitó és Sárkány Ferencz igazgatói zárbeszéde, mely beszédek lapunk hasábjain már napvilágot láttak. A tanítói testület 8 rendes, 3 segédtanárból, 7 szak- és 5 osztálytanítóból állott. A tanulók száma 447 volt, kik közül nemzetségre nézve 405 magyar, 1 német, 10 oláh, vallásra nézve pedig 336 ref., 12 luth., 2 unit., 45 r. kath., 8 gör. kath., 3 gör. kel., 10 izraelita. érettségi vizsgálatra állottak 24-en, kik mindnyájan sikerrel állották ki a szigorlatot. Az ifjúsági önképzőkör, melynek 90 tagja volt (V—VIII osztályos tanulók), elismerésre méltó szorgalmat és munkásságot fejtett ki úgy a szavalásban, mint szépirodalmi művek (eredeti és fordított költemények s beszédek) írásában és megbirálásában. Az önképzőkör a lefolyt évben is fentartá „Remény“ című hetilapját, melyben több eredeti munka jelent meg. Az önképzőkörnek 250 frt. törzsvagyona van földtehermentesítési kötvényben. A Jancsó Lajos igazgató tanár által célba vett iskolai kórház alapja javára begyűlt eddigelé 571 frt. 55 kr. Kiváló figyelmet érdemel ama körülmény, hogy a múlt év folyamában városunk több jóltevő uraszonyának áldozatkészsége folytán a kollegium 33 szegénysorsú, jöreményű növendéke részesült kegykosztban.

A sárospataki ref. főiskola (akadémia és gymnasium) állapotáról jelentés. Igazgatók az akadémiában Mitrovics Gyula, a gymnasiumban Zsoldos Benő. Értekezés: Mutatványok Thucydides magyar fordításából, Zsoldos Benőtől. Hallgatók sz. az akadémiában 170, kik közül 122 hittanhallgató, 48 joghallgató. Az akad. hallgatóknak $\frac{1}{3}$ -ad része lelkész és tanító fia. A gymnasiumban a tanulók sz. 610. A négy alsó osztályban a tanulók sz. 84 és 118 közt

váltakozik. A főiskola a lefolyt évben töltötte be fennállásának 350-ik évét. Az akad. igazgató érdekes összehasonlítást tesz az iskolának 25 év előtti és jelenlegi állapota között. Megjegyzendő, hogy 25 évvel ezelőtt jelent meg először nyomtatásban az igazgatói jelentés. Az ebben megjelent tanárok közül csupán kettő van még életben; 17 meghalt és 8 eltávozott. 25 év előtt az akadémiában a heti óraszám 61 volt, míg a lefolyt évben 131; az akad. hallgatók száma akkor 102 volt, tehát 68-al kevesebb, mint jelenleg; a tápintézeti tagok száma akkor 36 volt, jelenleg 284; végre az akad. tanárok száma akkor 5 volt, jelenleg pedig 18, mely utóbbiak közül 5 a vallás- és egyháztudományi szakban, 4 a bölcsészeti, 9 a jog- és államtudományban működik. A tanárok közül többen a lefolyt évben irodalmi téren is működtek. A főiskolai könyvtár rendezése halad előre, de még nincs bevégezve. A szépirodalmi- és műregészeti muzeum szépen gyarapodik; a lefolyt évben 7 eredeti kép is szereztetett be; az éremgyűjtemény 619 darabbal gyarapodott. A jelentés szerint az intézet törekvése az, hogy e muzeum egyik vidéki központjává váljék az archeologiai, műipari és képzőművészeti törekvéseknek, s hogy másrésről a muzeum útján az ifjúság műérzke fejlesztessék. Az irodalmi kör, — mely eddig csupán tankönyvek előállítására szorítkozott s melynek czége alatt a lefolyt évben is két népiskolai tankönyv jelent meg, a Sárospataki Füzeteket „szándékszik feleleveníteni s másrésről egyetemesebb érdekű tudományos munkák kiadatását is tervezi. A főiskolai könyvnyomda 10 önálló munkát, 16,800 példányban állított elő, nem számítva a kisebb nyomtatványokat. Az iskola anyagi ügyei, két birtok jövedelmének szaporítása, illetőleg biztosítása folytán, jobbra fordultak. A jövő évben az irodalmi önképző társulat, fennállásának 50-ik, s a főiskolai énekhar 100-ik évfordulóját üli meg. Ez utóbbi tehát a hazai dalárdák közt legrégibb. Az akadémiái- és a felgymnasiumi ifjúság tűzoltó-egyletet alakított, melynek a superintendentia 675 frt-nyi segélyt szavazott meg. Ez egylet a sárospataki polgárság tűzoltó-egyletének segédcapatát képezi, de csakis tűzvész alkalmával, mert különben önállóan, külön parancsnokság alatt szervezkedik és működik. Vay Miklós, édes anyjának halála alkalmából a betegsegélyző-egyleti kórház belső felszerelési költségeinek fedezésére 300 frtot adományozott.

KÜLFÖLD.

Európa. Angolország. Ezen évi szeptember hóban tartatik meg az első egyetemes methodista congressus Londonban. A methodismus fenállása (140 év) óta, most bizonyul be először az atlánti óceánon innen és túl levő egyházak képviselőinek imposans egyesülése, a wesleyanus közösség növekedése és virágzása, mely „a methodismus történetében új korszakot van hivatva jósolni.“ A congressuson 400 delegatus vesz részt, kik közül 200 amerikai, (80 a methodista püspöki egyházból és 38 annak déli ágazatából), míg a többi rész Angolországra és hittérítői egyházaira marad. Megbeszélés végett a következő fontos tételek vannak kitűzve: A methodismus kötelmei a pápasággal, a skepticismussal, elszegényedéssel szemben; a methodismus állása a neveléssel, az evangeliomositási eszközökkel, különösen a néposztályokkal szemben, a methodismus segélyeszközei és erkölcsi felelőssége, a sajtók használata, a gyarapodását elősegítő eszközök stb. 50,000 [márkányi] összeget kell összerakni, hogy a congressus költségei, a melyektől természetesen a methodismus ügyét illető legnagyobb remények tétettek függővé, fedeztessenek.

Németország. Berlinben a tanuló ifjúság száma a múlt tanévben összesen 125,59 volt és pedig 64,381 fiú s 63,718 leány. 101.520 járt, nyilvános iskolába, 1016 zsidó felekezeti, 14,563 magániskolába. Vallásra nézve **118,563 protestáns**, 6077 katolikus, 8071 zsidó, 261 más vallású.

Franciaország. A francia realiskolák újjá szervezése. Mintán a francziák gymnasiumaik tantervét egészen felforgatták, a múlt hónapban egy bizottságot küldött ki közoktatásügyi miniszterök, hogy a realiskoláknak az úgynevezett „enseignement secondaire spécial“ iskoláinak újjászervezésére nézve javaslatot tegyen. A „Revue de l'enseignement secondaire spécial“ e kérdéssel már több számában foglalkozott. Junius 1-seji számában közli a tervet, mely szerint a reformot meg kellene valósítani. A francia realiskolák tanfolyama hat évre emeltetnék; 11 és 12 éves tanulók vétetnének fel, a kik az intézetet 17 vagy 18 éves korukban hagynák el. A klasszikus nyelvek továbbra is kimaradnának; az érettségi bizonyítvány, „certificat d'études spéciales“ egyenrangú volna a gymnasiumok adta érettségi bizonyítvánnyal és feljogosítana mindazon pályákra, melyeken a latin nyelv ismerete okvetetlenül nem szükséges. Az ötödik és hatodik évben a latin nyelvet facultative tanítanák; a mely tanuló kívánja, ebből is tehetne vizsgálatot s az eredmény érettségi bizonyítványába beiratnák. A miniszter kiküldötte bizottság fog ítéletet mondani e javaslatról; munkálatainak eredményét mindenesetre közölni fogjuk olvasóinkkal.

Bosznia és Hercegovina. Tanügyi állapot. Az occupált tartományok kormánya újabban egy füzetet adott ki, melyben a népnevelési intézetek vannak ismertetve 1879-ről, és pedig az első részben azok, melyek még a török uralom alatt a különféle hitközségek által a saját felekezeti gyermekek számára állítottak; a másodikban azok, melyeket az osztrák-magyar kormány állított Serajevóban, felekezeti különbség nélkül való használatra. A hat politikai kerületben összesen 645 régi iskolát talált az occupatio, köztük 535 mohammedánt. Volt Serajevóban még egy görög-keleti fel. realiskola is, melyet a múlt évben állami realgymnasiummá alakítottak át. Bosznia-Hercegovina összes lakossága 1.158,440; ezek közül minden 1807-re esik egy iskola. Az arány tehát látszólag nem a legrosszabb; csak hogy p. o. a mohamedán iskolák közt igen sok van, melyek az iskola nevet alig érdemlik. Legnagyobb a mehtebek száma (499), a hol a tanító sem tud írásnál, olvasásnál egyebet; ruzsdié-iskola, olyan polg. iskolaféle összesen 18, medress sziatén 19 van. Ez utóbbiak papi iskolák, melyek egyedül nevezhetők művelődési intézeteknek. A róm. kath. és gör. kel. iskolákban némileg kedvezőbbek az állapotok. Ezekben az oktatás európai módon foly s a tanítók egyrésze „képesítve“ van. A tanköteles gyermekek még nincsenek összeírva; a kormány a lakosok száma után 120/0-ot vesz fel; e szerint volna iskolába járható gyermek 129,012; valóban iskolába jár 29,516, azaz 21%, míg a minden oktatás nélkül felnövekedők száma 79%. Az iskolába járók közül 70 fiúra 20 leány esik. Nevezetes, hogy a zsidó gyermekek csak 1%-ot tesznek, ezek is fiúk; zsidó leány-gyermekek egész Bosznia-Hercegovinában egyetlen egy sem járt iskolába; viszont Bihács kerületben egyetlen róm. kath. iskolás gyermek sem volt, jóllehet a kath. lakosok száma 5076. A tartományi kormány az occupatio óta nagy buzgóságot tanúsít a népoktatás fejlesztésében. Eddig 24 népiskolát állított és 14-et segélyez. Ez intéze-

tekően 40 tanító és 4 tanítónő működik, ezek közt azonban csak 13 tanító van, a kinek hivatása a tanítás. A tanítók fizetése 1000 és 1500 frt közt ingadozik. Ezen iskolákba összesen 2067 gyermek járt, és pedig 282 mohamedán, 914 gör. keleti, 756 róm. kath., 115 zsidó. Az arány legkedvezőbb a zsidóknál.

Amerika. Mexicóban az evangelicus egyház most 131 gyülekezetet és 188 prédikátort és hittérítőt számlál összesen, kik közt 143 benszült van.

Brasiliában, mint az „Italie“ jelenti, a Vatikán ki-
eszközölte a jezsuitáknak visszatérését.

Északamerikában az egyesült államokban, egy németek által felfallitandó egyetem terve készen van. A német egyetem német mintára alakuland és Németország emelkedésének állandó emlékezetére „Vilmos császár-egyetem“ nevet viselend. A költségvetés körülbelül 2 millió dollárra van előirányozva. Az egyetem helyeül kiválóan Milwaukee mint bizonyos mérvben legnémetebb város, az egyesült államokban, hozatott javaslatba.

Áfrika. Egyiptomban, a f. évi márcz. 30-diki alkirályi rendelet, egy francia mintára alkotott oktatásügyi tanácsot állított fel, a mely minden tanügyi dolgokban, mint legfőbb tanácskozó hatóság fog eljárni és e tekintetben a legszélesebb körű felhatalmazással bir. Elnöke az oktatásügyi miniszter. All ez a tanács 21 tagból, kik közül 13 benszült, 11 külföldi; ez utóbbiak közt önként érthetőleg kiválóan vannak képviselve francziák és angolok, amerikai van 2, német 1, dr. Spitta-Bay a nemzeti könyvtár igazgatója.

IRODALOM.

Mullattató Zsebkönyvtár czim alatt Buzárovits Gusztáv esztergomi könyvkiadó, dr. Kőrösy László szerkesztésében egy humorisztikus vállalatot indított meg. A vállalat eddig tíz füzetet adott közönségünk olvasóasztalára. Az első ötről már volt alkalmunk röviden megemlékezni s dicsérőleg nyilatkozni. Az utóbbi öt füzet a következő tartalommal jelent meg: 6. füzet. Humoros költemények. 7. füzet. M. F. Márton úr bajai. Humoreszk. 8. füzet A kintűnő vendég. Vigjáték Csepreghy Ferencztől. 9. 10. (kettes füzet) Eckstein birneves humoreszkjének (Im Carcer) fordítása dr. Spinoza tollából: „az iskolai kalodában“ czim alatt. A mulattató zsebkönyvtár minden egyes füzeté befejezett egészet nyújt s tartalmánál, irányánál fogva nemcsak a nagyközönségnek, de ifjúságunknak is tiszta lelkiismerettel ajánlható. A füzetek ára egyenkint 12 kr. Tíz egymásután következő füzet előfizetési ára bérmentes szállítással 1 frt. Megrendelhető postautalvánnyal Buzárovits Gusztáv könyvkiadónál, Esztergomban.

A „Magyar Népkarát“ czimű szépirodalmi és ismeretterjesztő képes beti lap III. évfolyamának első számát küldték be hozzánk. A heti lapnak felelős szerkesztője Ábrányi Emil, főmunkatársai Berényi László s Mikszáth Kálmán. Az előttünk fekvő első számot úgy tartalma, mint csinos kiállítása is ajánlja. A lap előfizetési ára egész évre 6 frt.

AZ „ERD. PROT. KÖZLÖNY” FÁRCZÁJA.

Az erdélyi iskolaügyek alakulása és az országos intézkedések.

(Folytatás.)

Midőn Izabella letelepítésével az új fejedelemség székhelyévé Erdélyt, s közelebbről Gyulafehérvárt tették, a rendek az 1542-ben Székelyvásárhelyen tartott országgyűlésen a Statileo halálával megüresedett püspökség fehérvári épületeit és a kincstárnok által kezelendő összes uradalmait a királynénak adták, a fejedelmi udvartartás költségeinek fedezésére. Egyéb egyházi javakat illetőleg, kérték a királynét, hogy azokat érdemes férfiaknak adja, kik az egyháznak szolgálni s a királynéért és fiaért imádkozni tudnak. Ennélfogva kívánták az orodi káptalan javait is Horváth Mihály kezéből kivételni s az egyháznak visszaadni. Az 1544-iki tordai országgyűlésen a rendek figyelmeztetik a királynét, hogy az egyházi javakat el ne idegenítse, magánosoknak ne adományozza, s a mennyiben ez történt volna, vegye vissza.

Azonban úgy látszik, mind e mellett egyesek mind nagyobb mértékben kerítették kezeikre az előbb egyházi jószágokat. Ezért az 1556. májusban Kolozsváron tartott országgyűlés elhatározta, hogy „miután több jószágokat s jövedelmeket eleink zárdák és egyházak használatára adtak vagy hagyományoztak, az egyszer Istennek ajánlott dolgokat pedig profán czélokra fordítani nem szabad: ennél fogva azok hű kezelőkre bizassanak, ő felségeiknek az országba bejövételükig megtartassanak, majdan ő felségeik határozván meg, mikép használtassanak föl szent czélokra és iskolák állítására.” Itt említi először egyházi javaknak iskolákra fordítását.

Ugyanezen év végén (nov. 25. decz. 7.) tartott kolozsvári országgyűlésen a rendek az egyházi javak secularisatioját véglegesen el akarták intézni, különösen kívánták, hogy a püspöki káptalani s zárdai javak vissza ne adassanak azoknak, kiktől elvették, hanem valamint eddig részben a fejedelemnek adattak, úgy ezután is az ország községeire fordíttassanak. A királyné föntartotta magának, hogy e javak visszaadása vagy az udvar használatára és közczélokra fordítása fölött tanácskozáisaival való tárgyalás után fog határozni, a káptalanok ügyét pedig a legközelebbi országgyűlésre halasztotta. Azt azonban a rendek egyhangú kívánságára elfogadta, hogy az ifjúság képzésére különösen a kolozsvári és vásárhelyi kolostorokban felsőbb iskolák (scholae literariae) állíttassanak.

Az alig egy pár hónap múlva (1557 febr. 6—15) Fehérvárra hívott gyűlésen a rendek türelmetlenül sürgetik e határozat fogantatását. „Látván — mondják — hogy az ifjúság nevelésének elhanyagolása miatt a barbárság naponként mind jobban terjed és növekedik, e bajon segítődk: kéri a királynét, hogy miután a rendek közhatározatával a káptalanok és a barátok rendje kiűzettek, bizonyos

helyeken a barátok zárdáit oly iskolákka alakíttassa, melyekben tudós és a nyelvekben jártas férfiak az ifjúságot a tudományok minden nemeire tanítandják.” E kérelemre a szentesített törvénycikk egyik tanintézet alapjául a vásárhelyi barátok kolostorát, a másikául a Kolozsvárról levő két zárdá közül azt rendeli, mely e célra alkalmasabb leend.

A rendek panaszát mennyiben okozta a műveltségnek a korábbi állapothoz képest valósággal hanyatlása, mennyiben talán az oktatás szükségének erősebben fölébredt érzése: ezt annyival nehezebb megítélni, mivel a régibb iskolákat nem ismerjük. De azt tudjuk, hogy p. o. Kolozsváron volt városi iskola 1526-ig százsz, attól fogva magyar tanítóval s ez intézet, mint látandjuk, 1545 körül lett protestánsá Vizaknai tanítósa idején. Az sem dönthető el biztosan, hogy a rendek egyhangúlag kifejezett kérelmekben minő felekezeti jellegű iskolákat kívántak? Kezdetben a magyarok is általában a reformációnak Luther-féle irányát fogadták el. Azonban ez időben Petrovics kir. helytartó pártfogása alatt már a calvinismus is erősen terjedt. Sőt még a róm. kath. egyháznak is voltak, bár naponként kevesbedő hivei, kik közé tartozott maga a királyné, fiával, János Zsigmonddal.

Az ugyanazon év (1557) június havában Tordán tartott országgyűlés biztosítja Erdélyben a vallásszabadságot. A gyűlésen túlnyomó többségben még a lutheranusok voltak, kik az országban egyháziilag superintendensük alatt már szervezkedtek is. Velők szemben a kalvinisták, Petrovics kancellár védelme alatt, szintén erőseknek érezték magukat. A katholicismus érdekéből Novikampianus Albert, a királyfi nevelője, adott be az országgyűlésre egy apologiát, melyben az új felekezetek tanait czáfolá; melyet azonban alig méltattak figyelemre. A vallási pártok ilyen állásában hozták azon nevezetes határozatot, hogy „mindenki azt a hitet követheti, melyet akar, a régi vagy új szertartásokkal, csak hogy az új hit követői ne bántalmazzák az új hit követőit.” A vallási viták kiegyenlítésére egyháziakból és világiakból összehívandó nemzeti zsinat tartását helyezték kiállításba.

Ugyane gyűlésen véglegesen elhatározták Kolozsváron a domonkosok, Vásárhelyen a ferencziek zárdájából iskolát állíttatni, amarra évi 100 frtot, erre a székely dézmából szükséges mérvű segélyezést*) állapítván meg. A harmadik iskolát N.-Váradon a minden szentekhez czimzett zárdából rendelték fölállíttatni. E mellett Váradon meghagytak két zárdát a fekete és szürke barátok használatában.

(Folyt. köv.)

*) A segélyösszeg mennyiségét megmondja az 1565 jun. 22—29 kolozsvári országgyűlés következő artikulusa: „A székely-vásárhelyi scholához a harmadfél száz forint segítséget ő felsége a megholt kegyelmes asszonyunk (t. i. Izabella) levele tartása szerint ez esztendőben is megadta s jövőendőben is megadja.” (Szilágyi S. Erd. orsz. gyűl. II. 289 l.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár 1881 szept. 3-án.

— Komoly figyelmeztetés azoknak, a kiket illet. Az időt, fáradságot és munkát, mely e lap szerkesztésével jár, szívesen áldozom minden anyagi haszon nélkül, mert kedves kötelességemnek tartom egyházkerületemnek e téren is csekély erőm-

mel szolgálni. De teljességgel nem áll módomban s nem is kívánhatja tőlem senki azt, hogy a lap föntartásáért pénzáldozatokat hozzak. Ennek szüksége nem is fogyna fönn, ha az előfizetők kötelezettségüknek mind eleget tennének. Kénytelen vagyok azonban kijelenteni, hogy feles számmal vannak olyanok, kik többszöri barát-

ságos figyelmeztetés, kérés és sürgetés dacára sem küldötték be az előfizetést. A neveket még most elhallgatom, de számokkal szolgálok. 34-en vannak olyanok, kik nemcsak a folyó, de még a mult évre sem fizettek egy fillért sem s a lapot mégis járatták. A folyó évről 150-en vannak hátrálékban az egész összeggel. A hátrálékok összege meghaladja az 1000 frtot s e miatt a nyomdai költségeket sem képes a bevétel fedezni. A helyzet így tartathatatlanná lesz s kénytelen vagyok kijelenteni, hogy ha f. évi október 1-ig, az utolsó évnegyed kezdetéig, a hátrálékosok kötelezettségüknek eleget nem tesznek, ügyvédi kézre adom őket át, s neveiket közrebocsátva, lapomat megszüntetem. Kolozsvárt, 1881 szept. 1. Szász Domokos, kiadó-szerkesztő.

— Az unitárius egyházi főtanács e hó 28-án tartotta közgyűlését városunkban. Miután Ferencz József püspök elmondta megnyitóját s üdvözölte Allen Henrik József tanárt, ki mint az amerikai és angol unitáriusok követe jött a legrégibb unitárius egyházhoz Kolozsvárra, szót emelt Allen s latin nyelven hosszabb beszédet mondott, melyet az unitáriusok közlönye, a Keresztyén Magvető, fog közölni. Az ülés, a püspöki jelentés meghallgatása után, tanügyi, közigazgatási s pénzügyi kérdésekkel foglalkozott s ezeknek elintézése után Derzsi Károlyt, a budapesti új egyház papjává választotta, Lőfi Áron, bölöni papot sepsi-miklósvárköri, Kelemen Albert királyi papot marosközti esperessé szentelte föl. Az ünnepélyes istenistisztelet szónoka Rediger Géza, szabédi pap volt, ki nagyhatalmú beszédet tartott. Az ülést 2 óraker nagy ebéd követte a püspöknél, melyen jelen voltak a többi közt Dániel Gábor udvarhelymegyei főispán, dr. Berde Áron egyetemi tanár főgondnokok; Szentiványi Gyula brassómegyei főispán, Allen H., P. Horváth Kálmán isk. gondnokok, a helybeli unit. tanári kar, Albert János ismert egyb. író és sok más vidékiek. Köszöntőket mondtak a királyra a püspök, a püspökre és a többi kiválőbb hivatalos személyekre, úgy Allenre, ki maga győnyörű toaszttal felelt, szerencsét kívánva a magyar unitáriusoknak és a magyar nemzetnek, melynek nagy emberét, Kossuthot, személyesen ismerte Amerikából.

— Décei Károly, nagy enyedi hittanárunk tanári állomásáról lemondott, és pedig hosszas és hű szolgálatai dacára nem formál igényt sem végkielégítésre, sem nyugdíjra.

— Papválasztások. A maros-újvári egyházköztség jul. 28-án Jan csó Lajos, papjelöltet s püspöki titkárt egyhangúlag papjává választotta. Gratulálunk az egyházközségnek, mely a megválasztottban szép miveltségű, nemes jellemű, szerény és buzgó lelkipásztort nyert. — Ugyancsak egyhangúlag választottak meg Balla Károly, bukaresti

segédpap hidalmási és Benedek Lajos, szent-györgyi osztálytanító búzai pappá. Szerencsét kívánunk!

— A dunántúli evang. egyházkerület közgyűlést tartott közelebből Győr városában. A gyűlést megelőzőleg néhai Haubner Máté, volt győri szuperintendens emlékére tartatott háláünnepély, mely alkalmából Poszvek Sándor tartott emelkedett hangulatú emlékbeszédet. Ezután Karsay Sándor és báró Prónay Dezső társelnökök vezetése mellett kezdetét vette a nagygyűlés, a melyre az egyházkerületből igen nagy számban jelentek meg egyháziak és világiak. Az elnöki megnyitó után első sorban a miniszteri leiratok olvastattak fel, melyek elintézése után a dobrai-ügy és az inczédi s a sővényházi kath. pap-bér ügy keltettek hosszabb vitát. A dobrai-ügy abban áll, hogy az ottani egyháznál szokásban volt ez ideig, hogy a törvénytelen gyermekek után büntetésként, bizonyos pénzbirdságot szedtek, s az így begyűlt összeg a törvénytelen gyermekek neveltetésére fordított: az egyház-kerület azonban kimondta, hogy más, inkább morális úton iparkodjék az illető egyház hatni, mert ez a büntetésmód manap „anachronismus.” A kath. papbér-ügy pedig abban áll, hogy két izben előfordult már Vas- és Győrmegyében azon eset, hogy miniszteri rendelet szerint olyan ev. birtokosok, kik volt katolikus birtokot vettek meg, a kath. canonika visitáció alapján, köteleztettek a birtok után a kath. papi járandóságot megfizetni. Ezt az egyházkerület mint „gravamen”-t tárgyalta, törvénytársításnak deklarálta s voltak, kik ezért a minisztert is vád alá kívánták helyezni: végre határozattá emeltetett, hogy az ügy egyetemes gyűlés elé vitetik s addig is, míg ez a lépéseket az ügy orvoslása érdemében az országgyűlés útján megteszi, az elnökség felkérte, hogy a visszaélések meggátlása ügyében belátása szerint tegye meg a szükséges lépéseket.

— Francia trappisták Horvátországban. Károlyváros mellett a resiczai birtokot, egy francia trappista társulat, — mely a bibornok-érsektől és a bántól engedélyt kapott a letelepedésre és a földbirtok vásárlásra, — 85,000 frtért megvette. Az új tulajdonosok nemsokára új templomot fognak maguknak építeni s a kastélyt átalakíttatják kolostorrá, s a föld népét megtanítják iparra és földművelésre. Ez év végeig mintegy 60 trappista fog Resiczára érkezni; a jövő évben női trappisták telepednek meg ugyan csak e helyütt, a kik földadatakúl azt tűzték ki, hogy a nőket kézi munkára, idegen nyelvekre és iskolai tantárgyakra tanítsák. A trappisták mindennemű kézimunkában teljesen járatosak, úgy, hogy a rend minden szükségletének eleget képes tenni, idegen segítség nélkül.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

X. A költőző madarak cz. költemény alapon dolata csinos ugyan, de tartalmánál fogva nem illik be lapunk keretébe s forma-hibák miatt különben sem adható ki.

Kókai Lajosnál

(3—3)

Budapesten, IV. ker. Károlyutoza 1. szám alatt

és minden könyvtárban kaphatók:

Szász Károly. Az egyházi évkör. Ünnepi prédikációk. 240 lap. Ára	1 frt 50 kr.
Szász Károly. Halotti imák. 2-ik bővített kiadás. Egészen vászonba kötve.	2 frt 40 kr.
Zombory Gedő. Egyházi beszédek ünnep és vasárnap délutánra. I-ső füzet.	1 frt 20 kr.
Margócsy. Prot egyházi beszédvár. IV-ik kötet (az előbb megjelent 5 kötet 6 frt 90 kr.)	1 frt 20 kr.

Megrendeléseknél legcélszerűbb az árt postautalványon beküldeni, mely esetben a kívánt mű bérmentve küldetik meg.

Megjelenik

minden vasárnap.

Szerkesztéségi s kiadói szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden külde-
mények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beíratás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknek külön ked-
vezményt nyújt a kiadóhivatal.

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félévre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Megnyitó beszéd 1881—82-ik iskolai év elején, szeptember 4-én tartotta: Hegedüs István, igazgató tanár. — Milyen legyen jelen korunkban az egyházi beszéd? Vas Tamás. — Egyházi lapsemlé. — Iskolai értesítők. Negyedik közlemény. — Irodalom. h. i. — Tárcza: Az erdélyi iskolaügyek alakulása és az országos intézkedések. (Folyt.) — Különfélék. — Körözvények.

MEGNYITÓ BESZÉD

1881—82-ik iskolai év elején, szeptember 4-én
tartotta:

Hegedüs István,
igazgató tanár.

Mélyen tisztelt előljáróság, nagyérdemű hallgatók,
nemes ifjúság!

Midőn a méltóságos előljáróság és szeretett tanártársaim lekötölező bizalmából e helyről, mint igazgató szólhatok, azt elfogultság, a nyugtalankodó lelkiismeret habozása nélkül nem tehetem. Mint ez intézet egykori növendéke, később mint tanára, annyi drága kötelékkel fűződtem, forrtam azzal egybe, hogy a hála, a ragaszkodás is, melylyel e kollegiumon csüngök: elég okot szolgáltatnak arra, hogy erőtlenségem, kevés tapasztalati ismeretem érzetében, az idővel és korral szaporodó teendők halmazának tudatában, a remények és nemes nagyra vágyás hatása alatt meginduljon keblemben az a hullámozás, mely az eszmény hatása alatt oly titokszerűen mozdul meg az emberi lélekben, mint a tenger ár-ápolya.

De fokozza e nyugtalankodást nagyérdemű elődeim buzgó munkásságának, termékeny működésének és bölcs intézkedéseinek nyomán a nagy multhoz méltó virágzásnak indult intézetünk bel- és külső életében lépten-nyomon szemléltethető haladás látása. Mit tehet az én gyengeségem az ő teljes kormányzásuk után? Nem hull-e ki erőtlenségem kezemből az evező-rúd? Nem téveszttem-e el a bölcs óvatossággal követett irányt? Mert nem tartozom, legalább az emberi gyarlóság korlátai közt, nem akarok tartozni azok közé, kik egy tiszt, egy állás méltóságát nem az azt betöltő egyén munkás tevékenységének értékéhez mérik, hanem annak külső attribútumaival megelégszenek. Nem is szeretnék a thebai nagy lyrikus vádja alá esni, ki fájdalmasan jajdúl föl, hogy „a régi jótett szunnyad; feledékenyek az emberek.“

Ha az egyesek életében gyakori tapasztalás igazolja Aristoteles bölcs mondását, hogy leghamarább hervad el a hála, leghamarább szárad föl a köny; egy intézet fenntartója, tápláló nedve, a szebb jövő záloga: a hálás emlékezet. Áldozatos buzgóság, örökké való eszmék szolgálata adott létet ez intézetnek: lehetne-e hálátlan és feledékeny azok iránt, kiknek „éjjeli, nappali gondjaik tárgya volt“ — mint a fájdalom! már hamvaiban nyugvó Takács János írta a kórágéhoz kötött volt igazgató, Jancsó Lajoshoz, ki maga is, annyi jeles méltó utódaként, hat éven át szentelte törhetetlen lelki ereje javát nyugalomra úttal gyenge testének egészségére szükséges pihenő óráit is e kollegiumnak.

A feledékenység nemcsak hálátlanság volna, de a teendők halmazát közt szükséges emelő gondolatokról, a multról hangzó biztató szózat vigaszáról való könnyelmű megfeledkezés.

Adja a jó Isten, hogy félbeszakadt munkásságát újra megkezdje, hogy az intézet virágzására irányzott gondoskodását elvesztegetve ne lássa, hogy reményei meg ne szegyenüljenek.

Adja Isten, hogy közvetlen hivatalbeli elődöm, ki a volt igazgató tanár kezéből kihanyatlott kormányrudat szilárd kézzel ragadta meg, hogy aztán nekem adja át: éber gondoskodását azzal látta megjutalmazva, hogy buzgalmam, elszánt tevékenységem ne hiányozzék a nagy feladat teljesítésére.

És épen ezért vagyok nyugtalan. De a méltóságos előljáróság bölcsességében, szeretve tisztelt pályatársaim egyetértő, jóindulatú támogatásában, ismert önzetlen ügyszeretetében vetett bizalom fentart. A habozás eltörlésében, a félénkség bátorságba, az erőtlenség erélybe megy át. A kötelesség szeretete: leltem e soha sem csalárd iránytűje vezérelni fog, ha Isten is úgy akarja.

* * *

A megemlékezés, a hála szavai után, hadd térjek életünk második nemtőjéhez: a Reményhez.

Év kezdetén a növendék ifjú reménnyel gazdag nyiladozó kebelével lépi át ez iskola küszöbét. Reménnyel, melyet még nem szállított alá a tapasztalat ridegebb, de érlelő hatása; reménnyel, mely nem mérlegeli a lehetőség szűkös mértékét; reménnyel, mely a képességet bihetetlen magasra fokozza; reménnyel, mely egy görög bölcs szerint az „ébre levők álma.“

A pályafutás végén mennyi a legyőzetett! mennyi a csüggedező! Nem egy kifáradva, az „ébreulevők álmát” köddé foszolni látja. De mégis van egy világ, a csodák világa; van egy világ, melynek törvénye a szabadság, melynek határa a végtelenség, mely az emberi lélek mélyén szunnyad, de ha fölébred, ha tudatra gerjed: nem ismer leveretést, nem tapasztal csüggedést, nincs mulandóság alá vetve. E világ: az akarat világa, melyről a nagy Kant azt mondta, hogy fenségesebb a csillagos égbolt pompájánál.

E szunnyadó világgal jöttök ti ifjak ez intézetbe. E szunnyadó erő fölgerjesztését tűzi ki szent célul: ez oktatva nevelő kollegium.

E kollegium második megalapítója, szellemi újjáteremtője, Apáczai Csere János, épen kilencz negyed száz éve, hogy programmszerű fényes beszédében megemlékezvén az egyszeri szónokról, ki egy tekintélyes hallgatóság előtt, mely várva várta a szót ajkairól, csak annyit mondott: Ember, ezzel mintegy szemléltetően akarván minden hallgatójának lelkébe vésni a szó súlyát, jelentőségét, kijelenté, hogy neki csak ennyit kellene mondania: Iskola! oly mindent kifejező, a jobb jövőt magában rejtő e szó, ha valóságba megy.

Én is, nemes ifjúság, csak elmondhatom a nagy Apáczáival: az akarat világát, mely a szunnyadó erőkhöz rejlik, a nevelő intézeteknek hivatása létrehívni; az embert emberré képezni; mindazon tehetségeket és erőket kifejlesztetni, melyek összege e szó: ember; hogy az Apáczai által felhozott egyszeri szónok beszéde, ha ez egy szóból állana is, elég jelentőséggel bírjon ez intézetből kilépő minden ifjúra nézve.

De akkor az akarat világa, melyről állítám, hogy törvénye a szabadság, e szabadság által úgy érvényesül, mint a hogy vallásunk értelmezé a szabadságot a héber törvényszerűséggel szemben. Szabad a féktelen indulatokkal szemben, mint Odysseus Kirké bűvitala által nem volt állattá süllyeszthető; szabad a csábokkal szemben, mint az ithakai bujdosó a syren hangok által nem volt elszédíthető; szabad a henyesség szellemölő hatalmával, a csüggedt tétlenség zsibbasztó, az érzékiség ernyesztő hatásával szemben.

De a világosság fia, mely megtisztelő czimmal a szentkönyv nevezi az embert, csak úgy szabad, ha megismeri az erkölcsi világ megmásíthatlan és ki sem játszható törvényeit és ezeket önként teszi élete törvényeivé. De az erkölcsi törvények ki nem elégíthető tevékenységre sarkalnak; az erkölcsiség nemes aspirációkat költ fel a jóra termett lélekben; soha egészen be nem tölthető kötelességek a nagy feladatok egész sorát tárja fel előtte; a Herakles csodatetteiről szóló monda hőségé avatja fel a szellemi téren minden egyes ifjat.

Kérdezheted nemes ifjú: a családi kör meleg tűzhelyétől, a forron szerető anya meleg ölelő karjai közül, a kedves testvérek vidám seregétől azért jöttem én e falak közé, hogy erőmet talán meghaladó teendőkre, szigorú kötelemokről halljak és az ernyedés, a hanyagság, törvénytelen sértés esetében büntetések sujtanak? A gyermeki lét

gondtalan szabadsága helyett lépten-nyomon korlátok, tilalmak körébe miért kelle lépnem?

De nemes ifjú: a családi tűzhelyen is a szülők kiertartó, éjeket átvirasztó ébersége tartja fenn azt a melegítő tüzet; a földi paradicsomot nagy munka, nehéz verejték árán szerzik meg a te gyámoltalan, segélytelen gyermekkorod számára: de te vagy hivatva egykoron őket fölváltani, hasonló teendők várnak te reád: ha nem gyakorlod erőidet, ha nem fejleszted képzettségeidet, ha nem szoktatod lelkedet a nagy feladatok megértéséhez, nem edzed jellemedet: a szenvedélyek forró korszakában, az élet viharaiban megtörsz, meg nem állasz.

De aztán a nagy aspirációkkal járó nagy erőfeszítés csak kezdetben tűnik föl tűrhetetlennek, az erőfejtés arányában nő a lélek; szárnyat bontva emelkedik fölébb-fölébb. És mily dicső a földi lét nyűgeiből öndutattal és nem gyermeki ábránddal, akaraterővel és nem regényes rajongással kiemelkedni.

A családi élet tűzhelyét itt nem találjátok fel, de feltaláljátok a tudomány és erkölcs Vesta tüzeit, melyet akkor gyújtottak, mikor őseink vallásos buzgalma ez intézetet létrehívta és fentartói vagyunk e lángnak mindnyájan, kiknek lelke világot innét kapott. E helyen bontakozik ki majd tudamatlanságából lelketek; e helyen avatódik föl az erkölcsi és szellemi világ polgárává, hogy majd innét az életpályára előkészítő szakiskolára megszerezze az első képességet, mely első föltétele a valódi szakképzettségnek: az általános műveltséget, az erkölcsi tökély utáni vágyat, az emberies érzés- és gondolkodásmódot. A családi élet szűkebb köre itt egy kis mintatársadalommá szélesbedik, hol már nem a szülei megbocsátásra hajló gyöngédség, olykor gyöngeség, de a férfiasan edző szokásnak és törvénynek, melyeknek gyökere százados múltba nyulik vissza, határozott formái uralkodnak.

S valamint a tornaszerek kemény, szilárd anyagja való az izmok edzésére: úgy a törvény szigora csak az ifjúság erkölcsi fejlődésének izmosítására van szánva.

Protestáns iskoláink nem legutolsó becse épen abban áll, hogy nemcsak az oktatás módszerére nézve követnek bizonyos elveket, melyek a modern paedagogusok által is ugyancsak helyeseknek ismertetnek föl és bár a változó divat szeszélyeivel szemben a hagyományokhoz túlon-túl ragaszkodásról vádoltatnánk, a divat legújabb fordulata épen felénk közeledik, holott mi csak követtük az eredeti, a paedagogia renaissance korában kimondott sarkelvet: *n o n m u l t a, s e d m u l t u m*; tehát mint mondtam, nemcsak az oktatás módszerére nézve követnek iskoláink bizonyos hagyományos elveket, de a nevelés, kivált a szoktatás és fegyelmezés terén fordítanak kiváló figyelmet arra, hogy önálló tevékenységre ruganyossággal bíró, szabadságára féltékeny, de enmagát a törvény szigorával alávetni tudó akarattal bocsáttassanak ki növendékeink ez intézet falai közül.

Az angol gentryt nevelő nagy hagyománnyal dicsekvő College-ei jellemfejlesztő rendszerét, hagyományait hozták be külföldről hazatért tanár és pap elődeink, kik a sze-

gényes hazai viszonyok közt, a féltett magyarság, a megtámadott felekezeti hitélet védelmére szervezett kollegiumainkban a gentry független jellemét edző szellemben nevelték a kegyes pártfogók jótékonyaságából létrekölt intézmények által oltalmazott, támogatott szegényebb sorsú magyar középnemességet és a porból fölemelkedni törekvő tehetségeket.

Az idő enyhített a durvább korban szokásban volt rendszabályok formáin; de lényege épen fenmaradt és nincs okunk valamely divatos újabb útra térnünk; mert a lényeg: a szabadságra törvényszeretet által nevelni: igaz marad.

Nemes ifjak, ne tekintsétek hát e törvényeket elleneséges korlátoknak, melyek ifjú jó kedélyetek megkeserítésére, szabadságszomjas lelketek békóba veretésére vannak föllállítva: az élet szigorúbban sujtolja azokat, kik törvényeit áthágják. A családi gyöngéd gondozás alatt könnyen gondtalanságra hajló ifjúságokat e törvények csak figyelmeztetik, csak jelképesen észleltetik veletek azon korlátokat, melyeket szabni fog maga az élet, a társadalom.

A büntetés, mely e kis társadalom törvényeibe ütközött sújtja: csak érzékenyebb eszköz, mely a szendergőt fölrázza gondtalanságából.

E törvények fentartására oly nyugtalan éberséggel őröködöm, mint a ki meg vagyok győződve, hogy az elkényeztetett, elszenderített ifjú örvénybe rohan.

Az egyszerű görög találos mese a jótékonyaságot úgy jelképezte, hogy egy örvény szélén szendergő ifjút álmából fölriasztó egyénben tüntette föl a jöltevőt.

Ez intézet törvényeinek őrei hasonló szerepet visznek.

De az ébredő öntudat maga teszi meg igazában azt, mit a törvény csak külsőleg tehet meg.

Szápen mondá Stagira bölcse, hogy a bölcsészetnek az a haszna van, hogy képessé tesz arra, miszerint parancs nélkül teljesítsük azt, mit mások a törvénytől való félelemből tesznek meg.

Ez iskolai nevelésünk célja is. És a mai társadalom egyik legfájóbb sebe épen abban áll, hogy a szabadságot bálványozza, de nem szereti a túlnyomó rész: a szabadság csak az egyén jogát szentesíti, de az egyéniséget azzá csak az egyén maga teheti. „Korlátozásban tűnik ki a mester“ mondá Göthe.

E korlátozás az életben a vonzó erőt képviseli, mely nélkül az erkölcsi lények világrendszere zűrbe hullana.

Törekedni fogok elődeim nyomain járva azon viszony fentartására, sőt fejlesztésére, mely az egyházat és iskolát egybeköti.

Az emberi szellem Janus-arczának egyik fele a földre, e világra néz; de a másik a titokzatos végtelen felé van fordulva és onnét nyer fényt. E végtelenségtől elfordulni egy volna magasabb rendeltetésünket szentesítő vágyakról, reményekről mondani le. Ez nem felvilágosodása, ez elsötétülése volna a szellemnek.

Hagyományaink az egyház és iskola közti kapcsolatot szorosnak, bensőnek hagyták reánk; mi e kapcsolatot buzgósággal, helyes vallásos neveléssel és szentesítést kereső erkölcsi törekvésekkel kívánjuk erősíteni, fentartani.

Pártfogók szent hagyakozásaiból teremtett áldozatkészségéből fentartott, az egymást felváltó nemzedékek buzgóságából fokról-fokra virágzóbbá emelt intézetünk kül- és beléletének továbbfejlesztése a mi kötelességünk. Nemcsak a tanárok, de a tanuló ifjúság összetartó, egyetértő közreműködése tesz egy intézetet virágzóvá. Én csak azt kívánom, tegyék multjához méltóvá. És azzá tesszük mi, tanárok kitartó munkássággal; ti, nemes ifjak, jóra hajló tevékenységgel, bennünk vetett gyermeki bizalommal és nem lankadó, önmagatoknak szellemi és erkölcsi nevelésével, ez intézet törvényei, szokásai iránti tisztelettel.

De kegyelettel tekintetek az intézet épületére, minden vagyonára: mennyi kegyes szándék, mennyi nehéz verejték árán szerzett áldozat tapad ez intézet minden kis zugához, ki rombol, ki kárt tesz: szentségtelen kezekkel nyúl ahhoz, mi nem az övé, nem a miénk: de évszázak hagyománya, melyet épen, sőt mindig a kor követelményei szerint szélesbitve, csinosbitva kell utódainkra hagyni.

Most is az előljároság nem habozott közel harmadfél ezer forintot, bizony nagy megerőltetésével, áldozni, hogy a kollegium épülete épen az idő viharával szemben biztosított állapotban fogadja be kedves vendégeit: titeket, nemes ifjak!

Nektek nem elég ezt tudnotok, de a legnagyobb gonddal és kegyelettel kell bennünket a kollegium épületének és butorzatának megőrzésében támogatnotok. Önként értetődik, hogy a rombolóval szemben oly szigorral fogok eljárni, a milyen súlyos áldozattal lehet e magunk erején, a múlt és jelen nemzedékek áldozatkészségéből létrehozott intézetet fentartani.

De nemcsak fentartani kötelességünk; lehetően, erőnk-höz képest, ez intézet intézményeit fejlesztenünk kell; mert hasznos intézményei együtt véve teszik ez intézetet azzá, a mi. Ily intézmény volt igazgató tanár, Jancsó Lajos által megindított iskolai kórház is, melynek tőkéje már az ezer forintot megközelíti. Ha e kis társadalom minden tagja szeretettel csüng egymáson: lehetetlen, hogy el ne szoruljon szíve annak tudatára, hogy ha beteg tagja van, a szülei ház meleg gondozása helyett annyi más idegen, ismeretlen beteg közé kerül, kiknek arczáról nem mosolyg felé részvét, a kortársak fölelevenítő, félig gyógyító vidám mosolya.

Karoljátok föl, ti ifjak, oh karoljátok föl tisztelt szülők és emberbarátok e kórházat, mely ha létrejön, a jövő nemzedékek halála legfogékonyabb tagjai: a szülőiktől távol elszakadt szegény beteg gyermekek fognak mindnyájunkat áldani.

És most felnyitom a sorompót. A pályafutás hozza meg nektek a koszorút, mely boldoggá teszi szülőiteket, de egyedül tehet boldoggá titeket. A koszorút, melynek virágait az anyatermészet bőven adja: a fujdogáló őszi szelek nélkül is elhervad; de a pályanyertes ifjú koszorúját a kötelességteljesítés boldogító tudata és a szülők, az előjárók szeretete és elismerése fonta: ennek örökké megmarad a becse; megmarad a növekvő önértetben, min-

dig tudalmasabb akaratban és az ég legnagyobb ajándékában: az erkölcsi tisztaságban és igaz vallásosságban.

Adja Isten, hogy az új tanévet úgy végezzük, mint a kik az erkölcsi tökéletesedés végtelen mezején egy állomással közelebb jutottunk a magasztos célhoz!

Az ég áldása nyugodjék drága hazánkon, városunkon, ez intézet előjáróin, tanárain, tanítóin, tanulóin.

És ezzel ez 1881—82-ik iskolai évet megnyitottnak nyilvánítom.

Milyen legyen jelen korunkban az egyházi beszéd?

Koránt sem azért választottam a fennebbi címet, mintha célom az egyházi beszéd általános elméletének fejtegetése lenne. Csupán azon elutasíthatlan követelményekről akarok szólni, a melyeket jelen korunkban mellőzni nem lehet az egyházi beszédekben, röviden szólva: az egyházi beszéd egyedi jellegéről.

„Egyházi beszéd és jelen idő! Van-e ennek értelme? — hallom az ellenvetést. Nem ellenmondás-e ez magamagában? Avagy talán az egyházi beszéd alkalmazkodhatik-e a folyton változó körviszonyokhoz és áramlatokhoz annyira, hogy a különböző idők különböző jellegét öltse magára? Nem kell-e az egyházi beszédnek minden korban és minden időben ugyanannak lennie, mint a melynek félreismerhetlen feladata: a dolgok változása között azt hirdetni, a mi változhatatlan, a mi örökkévaló! — Igaz, a mi az egyházi beszéd elévülhetlen magrát, az Isten ígését illeti, e tekintetben változásról szó nem lehet; nem beszélhetünk e tekintetben a múlt, a jelen és a jövő egyházi beszédéről. De tekintve a módot, a mely szerint az Istennek örök ígéje a népnek prédikáltatik: ennek különböző időben különbözőnek kell lenni, ha meg akar felelni feladatának, mely nem egyéb, mint a belső lelki életnek építése. És ez oly követelmény, a melyet jelen korunk ige-hirdetőinek figyelmen kívül hagyni nem lehet.

A reformáció az ige-hirdetést, az egyházi beszédet, a protestáns istenítisztelet központjává emelte. „A legnagyobb, a legszentebb, legszükségesebb és legfelségesebb istenítisztelet: prédikálni Isten ígését és a papi hivatal a legfelségesebb hivatal az egyházban“, írja Melancthon, és Luther azt mondja: „az írott beszéddel az örök nem sokat törődik, de ha prédikálnak, attól elszalad.“ E szerint a reformátorok az egyházi beszédnek a legmagasztosabb feladatot jelölték ki, s attól a legmagasztosabbat várták, t. i. legyőzését minden ellen-séges hatalomnak, építését az egyháznak és az egyházi beszéd e nagy feladatot be is töltötte. Hanem azóta az egyházi beszédnek nagyon változatos sorsa volt. Majd mellőzve hatástalanná vált, majd ismét új emelkedést vett és alkalmassá lett feladatát ismét derekasan betölteni. De kétséget nem szenved, hogy jelenben ismét a hanyatlás periódusán van. Nincs meg építő hatása. A műveltebbek jelentékeny része Schiller amaz ítéletét hangoztatja: „Az

egyházi beszéd a közönséges embereknek való; a lelkes, a ki nektek az ígét hirdeti egy korlátozott fejű, képzelgő, képmutató ember.“ Sőt ezek a „közönséges emberek“ is, kik a nép alsóbb osztályához tartoznak, ma már mind inkább visszatartják magokat, mind közönyösebbekké lesznek ezen egykor nagy befolyást gyakorlott nevelési eszköz iránt. S tapasztalható, hogy mai napság, még azok is, a kik az egyház iránt mélyebben érdeklődnek, élénken foglalkoznak azon kérdéssel, hogy vajjon ha az egyházi beszédet teljesen mellőzni nem lehet, de nem lenne-e helyes azt jelen-tékenyen korlátozni, nem lenne-e célszerű kimozdítani az istenítisztelet központjából, hogy helyét egyéb foglalja el, például az úri szent vacsora, vagy a művészet különböző alakjában; sőt többen vitatják, hogy célszerű lenne tisztán liturgiai istenítiszteletet hozni be. Azonban bármily hatalmas hangok emelkedjenek is ez irányban, mindazokra csak azt mondhatjuk, hogy nagyon sajnálatos lenne e véleménynek túlsúlyra emelkedni. Mert habár el kell ismernünk, hogy liturgiai tekintetben, a mi protestáns istenítiszteletünk sok kívánni valót hagy fenn, de abba beleegyeznünk nem lehetne soha, hogy az egyházi beszéd istenítiszteletünk-ből kimaradjon. Mert ez annyit tenne, mint szakítani teljesen egyházunk történeti multjával és traditiójával, a mi kipótolhatatlan kárt vonna maga után. Ez annyit tenne, mint szakítani evangéliomi protestáns egyházunk szellemével és jellemével — a mi még sokkal nehezebben terhelne — és útat törni a katolicizmus felé; annyit tenne, mint az istenítiszteletben az evangéliomi protestáns elvet, mely annak bizonyos paedagogiai jellemet ad, felcserélni a katolikus elvvel, a mely szerint az egyház az üdvösségnek örök időre bevezetett tökéletes intézménye; annyit tenne, mint az evangéliomi istenítisztelet túlnyomóan vallásos meggyőződést és vallásos jellemet képező ereje helyére, a katolikus istenítiszteletnek a külső érzékre ható s többé-kevésbé homályos és mystikus hangulatát állítani, vagyis fölcserélni a szellemet, a lelket a merev formalizmussal. Valóban végzetes csalódás lenne azt hinni, hogy egy ily-szerű újítás a protestáns nép vallásos és lelki szükségét inkább vagy bárcsak annyira is kielégíteni képes lenne.

Azzal e szerint tisztában vagyunk, hogy a protestáns istenítisztelet elmaradhatatlan főrésze az egyházi beszéd, az ige-hirdetés, mely az idők során át elutasíthatlan lelki szükségévé vált a protestáns népnek s mély gyökeret vert annak lelkében. S ha az egyházi beszéd jelenben csakugyan a hanyatlás periódusán áll, ebből teljességgel nem az következik, hogy tehát kihagyandó az istenítiszteletből, hanem sokkal inkább az, hogy magát az egyházi beszédet reformálni, regenerálni kell, hogy magasztos céljának inkább megfeleljen, mint valaha, s így a jelenkor szükségét kielégítse. És már ily értelemben mondjuk, hogy legyen az egyházi beszéd, a szó valódi értelmében a jelenkor egyházi beszéde, rövidebben korszerű beszéd. S ezzel a főkérdéshez értünk: mire irányuljon az egyházi beszéd fennebb érintett reformatioja, s miben álljon az?

Vas Tamás.

(Folytatása következik.)

EGYHÁZI LAPSZEMLE.

A „Protestáns Egyh. és Isk. Lap“ 36-ik számában Görömbei Péter „Az országos ref. segélyalap és a három krajczáros előirányzat“ feliratú vezércikkében ezt írja:

A segélyalapra mai viszonyaink között okvetlen szükség van. A konventi bizottság tervezete szerint ez alap czéljához szó sem fér, de igen az alapot teremtő módokhoz. Felhozható, hogy e tervezet tárgyalhatására az egyházmegyéknek alkalom nem nyújtott, és így azok autonómikus képviselői alapon tartott gyűléseikben e munkálat felett véleményeket nem nyilváníthattak. A javaslat anyagi része ellen még sokkal nyomatékosabb ellenvetést lehet felhozni. Ugyanis a minden lélek után fizetendő 3 kr. oly teher, melyet a felső-szabolcsi egyh. megyében, egy-kettő kivételével, az egyházak nem bírnak meg. Ne vegyük el az utolsó krajczárt is; ne vonjuk el még a levegőt is azoktól a szegény egyházaktól, ne terheljük őket erejük felett, mert egymásután affiliáltak, elpusztulnak, s nem lesz többé a magyar ref. egyháznak az a segélyalapja, mely a halottakat, elzüllött, elszegényedett és elnéptelenedett egyházakat új életre keltse. Mi úton-módon teremtsünk hát alapot? Önkéntes adakozás és alapítványok eszközzése által. Ha valóban és igazán egyesülni és közös erővel működni akarunk, adjuk át mindenik kerület hasonczélú alapítványait a közös országos egyházi segélyalapnak; gyűjtsünk alapítványokat országsszerte tehetős és főrangú hitfeleink között, még pedig nemcsak 500 frtosokat, mint a tervezet javasolja, hanem 1000, sőt 10,000 frtosokat is, azon kedvezményvel, hogy a nagyobb alapítók előjogokat is élvezzenek (p. o. a 10,000 frtos alapító és utódai magok jelölhessék ki, hogy kinek vagy mely egyháznak akarják segélyül nyújtani alapjuk rendelkezés alatt álló részét); rendeztessenek gyűjtések e célra az egyes egyházakban. Szóval az önkényes adakozás és ne a kivetés elvét fogadjuk el. Az országos segélyalap növeléséhez lehetne számítani s adni jövőre még az államsegélyt is. De ne fordítsuk e segélyt első sorban egyetemekre, jogakadémiákra, hanem szorosán és határozottan egyháztársadalmi s vallás-erkölcsi célokra. Sőt az elemi iskolák segélyezését is csak második helyre tegyük, mert e téren az államnak csak helyettesítői vagyunk s fizetünk már iskolafentartás és tanítói nyugdíj czimén úgy is évenként eleget. Ez irányú tevékenységünkhez különben követeljük ki már valahára a fundus studiorumból a minket joggal megillető részt.

ISKOLAI ÉRTESEITŐK.

— Negyedik közlemény. —

1880—81-diki évkönyv a reformátusok debreczeni főiskolájának akadémiai tanszakaiáról. Közli Kassay Sámuel, ez évi akadémiai igazgató. A tanári kar összesen 21 tagból állott, a tanulók száma pedig a második félvégén 246 volt, még pedig 137 hittanhallgató és 109 joghallgató. A létszám a megelőző évhez képest szaporodást mutat, de ez csak a hittanhallgatók osztályát illeti, míg a joghallgatók száma oly nagy mértékben apadt, hogy a jogakadémiák újjászervezése óta még soha sem voltak ily kevesen; az apadás pedig az első éveknek mutatkozik, a mi azt látszik bizonyítani, hogy általában kevésben kezdenek a mind nehezebbé váló jogi pályára lépni. Vallásra nézve a hittanhallgatók természetesen mind reformátusok voltak, a joghallgatók közt pedig volt 84 ref., 12 róm. kath., 5 ágost., 4 gör. kel. és 4 izr.; nemzetiségre nézve a hittanhallgatók mind magyarok, a joghallgatók közül 105 magyar, 1 szerb, 1 német és 2 ro-

mán volt. Az ifjúságnak van önképzőtársulata, mely Géresi Kálmán vezetése mellett pályázatokat, felolvasó üléseket tartott; van olvasó egyesület, melynek a múlt évben 230 tagja volt s a mely 200 frtot fordított könyvekre és lapokra; a hittanszaki önképzőtársulat, melynek 96 tagja volt, hittan körébe vágó pályázatokat, felolvasásokat, prédikálásokat rendezett. A jogászoknak szintén van külön önképzőkörük. Van ének- és gyorsíró-egyesület. A főiskolánál továbbá számos alap van, melynek kamataiból pályadíjakat tűznek ki az ifjúság számára. Ösztöndíjban és más segélyben számosan részesültek; legatio karácsonykor 155, husvétkor 157 volt. Az intézet könyvtára, éremgyűjteménye ajándékok által szépen gyarapodott és a könyvtár most 53,647 könyvből és kéziratból áll.

A zilahi álamilag segélyezett község polgári fi-skola hatodik értesítője. 1880—81 tanév Kiadta Kerekes Sándor, igazgató. Közli ez értesítő Fodor Dániel ily czimű értekezését: Szilágymegye területén a népiskolai kertészeti oktatás minő akadályokba ütközik, s ezen akadályokat minő módon lehetne elhárítani?“, mely értekezést szerző a „Szilágymegyei tanító-testület“ zilahi járáskörének folyó évi május 30-án Ballán tartott tavaszi gyűlésen olvasott fel. A tanári testület 10 tagból állott. A tanulók száma 135 (1 magán tanuló), kik közül valásra nézve 92 helv. hitv., 18 r. kath., 14 Mózes vallású, 6 gör. kath., 3 gör. kel., 2 unit.; nemzetiségre nézve pedig 123 magyar, 3 német, 9 roman. A szorgalom felébresztése és fokozása czéljából részint egyes ügybuzgó egyének szíves ajándékozásából, részint tandíjból ez évben is osztattak ki jutalmak.

IRODALOM.

(Könyvismertetés.)

Thukydides beszédei, írta dr. Bászel Aurél egyetemi magántanár, kiadta Kókai Lajos. Ára 1 frt 80 kr. „Az ékesszólás az antik államélet lelke“ — mondja maga a szerző és ebben magyarázatát adja annak is, hogy miért van oly fontos szerepe az antik történetírásban a beszédeknek. Meglepő a beszédek átgondolt kidolgozása, művészi berendezése, az egész mű keretébe illesztése, főként Thukydidesnél, kit a régi történetírók közül mindannyi felett tisztel meg az újabb kor is az „oknyomozó történetíró“ kitüntető czimével. Az események okaiba mélyen behatoló szellemmel oly pregnans elevevességgel tárja föl Thukydides a peloponesusi háború kitörését, az abban részt vett államok érdekeit, az intélző férfiak terveit, nagyragyását, az egy más ellenküzdő felek népi és egyéni jellemét, történelmi hagyományait és reményeit, hogy Müller Otfried kérdésbe teszi, ha van-e az összes történelmi múlt egy korszaka is hasonló elevevességgel, plastikus szemléletességgel megörökítve. Athent látjuk dicsőségének tetőpontján, szemünk előtt szédül a lejtőre, mely a katastrofához ragadja; az ékesszólás bűbájos hatalma, a jellem csillogó fénye előttünk izgatja fel a nemes és nemtelen szenvedélyeket, melyek végzetes bonyodalmat idéznek elő örök tanulságul a jövőnek. A hagyományaihoz ragaszkodó, aristokratagondolkodású, komoly, de durvaerőre támaszkodó Spárta megmérkőzik a szellemi fölényével, az összes hellen szabadság védelmében elévülhetetlen érdemeket szerzett, da

nagyravágásában, a böcs Perikles halála után, határt nem ismerő nyugtalan és lelketlen népvézerek által elkábitott Athen demokrat hatalmával. A kisebb államok a hatalmasok küzdelmébe sodortatnak; nem férnek meg Hellasz határai közt, Szicília lesz a harc mezeje, a tenger árja helyén vértől piroslik. E mozgalmas életet szemlélteti Thukydides; azonban ez a külesemények látható része; de az események lelkét, a mozgó szenvedélyek lázas polemiját, az érdekek drámai szövtáncát, a végzetes szövtánc lélektani motívumokat nem a történetíró többé-kevésbé alanyi reflexióin keresztül, e többé-kevésbé finom fátyolon át: de a küzdő felek beszédeiben, melyek a lényegre nézve az eredeti beszédek gondolatmenetét történelmi hűséggel adják vissza, mint dr. Bászél ügyes érveléssel bebizonyítja, mintegy megszólalni halljuk; a szó lelke száll hozzánk. A szó erejét, hatalmát a maga jelentőségében értjük meg, hogy mily fontos szerepet játszott oly államokban, melyeknél a döntés az eszméket és érdekeket tolmácsoló ékesszólástól nagy részben függött. Bászél teljes tudományos tájékozottsággal, Thukydides összes műveinek beható ismeretével, az antik retorika elméletének, elveinek alapos értésére valló részletességgel mutatja ki Thukydidesnél előforduló beszédek szerkezetét, a régi retorika által ismert formák, berendezés, szó- és gondolatalkatok kimerítő és találó példáival illusztrálja e beszédek alaki jellemét; azután az összes beszédek tartalmát adja; e beszédek által megvilágított helyzetet tünteti föl. Komoly, tudományos tárgyalással boncolja a beszédeket; e beszédek alapján ismerteti a peloponnesusi háború tényezőinek indulatait, törekvéseit; a

vezérferfiak jellemképét rajzolja részletekbe menő árnyalattal, Thukydides történetírói érdemeit méltatja és neki a halhatatlan jogcímet melegen vindikálja. Dr. Bászél műve hét fejezetre oszlik, melyek közül a három első a Thukydidesnél előforduló beszédek tartalmát és alakját érteti meg és ismerteti szakavatott tollal és az idevágó irodalom szép ismeretére mutató részletességgel; a többi fejezetek e beszédek jelentőségét magában a műben, az e beszédek által visszatükrözött eseményeket és hangulatot, a népeket és egyéneket jellemzi; és végre azon érdekes kérdésre is megkísérti megfelelni, hogy mennyiben felelnek meg e beszédek a valóban tartott beszédeknek, mennyiben a történetíró művészetének alkotásai. Érdekesen czáfolja Pfauval szemben, hogy Thukydides lényegileg a történelmi valóságot adta. Helyesen védi Thukydides azon vád ellen, hogy ő Spártával rokonszenvezett volna. Kimutatja, hogy Thukydides a meztelen igazságot őszintén adja elő és ezért Athen népének meggondolatlan, féktelen kaland-szomját az ellenfél beszédei által ügyesen ledorongolja. Hiszen ellenségeink jobban ismerik hibáinkat, mint talán minmagunk.

A mű menete arra mutat, hogy egyetemi előadásokra lett volna kidolgozva, mi hátrányára szolgál, mint irodalmi műnek, mert az első három fejezet száraz tárgyalása nem egy laikust visszaszárított, holott ha legyőzi a kissé pedans hang kellemetlen benyomását, az egész mű elolvasása után ugyancsak jutalmazva látja fáradságát. Tanároknak derék munka.

h. i.

AZ „ERD. PROT. KÖZLÖNY” TÁRCZÁJA.

Az erdélyi iskolaügyek alakulása és az országos intézkedések.

(Folytatás.)

Kolozsvár város levélárában fennmaradt egykorú adatok azt mutatják, hogy a kolostorok épületeivel a hozzájuk tartozott kertek, szőlők, s e nemű — bár nem sok — ingatlan javak is az iskolának adattak.

Ezenfelül az 1557. tordai országgyűlés 6. cikke elrendelte még, hogy a százszokkal egyértelműben levő (azaz lutherana) magyar vallásfelekezet egyházai s papjai számára kiszolgáltatassanak a dézmák s hasonló törvényes jövedelmek, melyeknek egy része szintén az iskolákat illesse. Egyéb secularisált egyházi javak azonban Erdélyben sem fordítottak a protestáns magyar iskolák javára, hanem legnagyobb részük a rendek uraimék kezére került.*)

*) Az 1588. decz. 8—23. országgyűlésen a jezsuiták kiűztetéséről folyt vitákban a ref. és unitárius papok egyebek között figyelmeztetik a rendeket, hogy, ha a katolikusok megerősödnek, az elszedett egyházi javak visszavételére kerül a sor, „ezek pedig már az ő kezök között vannak” (Erd. országgyűlési emlékek 3. k. 83. l.) A százszoknál az egyházi vagyon a prot. egyház, illetőleg az univerzitás birtokába ment át.

Az országgyűlések még több alkalommal felszóltak, és a fejedelmek intézkedtek is tanintézetek ügyében. Így történtek János Zsigmondnak már említett kísérletei akadémia felállítására, melyek nem sikerültével egy negyedik latin iskolát mégis létrehozott Gyula-Fehérváron.**)

János Zsigmond uralkodása alatt új, negyedik bevett felekezetűl az unitáriusok emelkedtek föl. Hivőkül a fejedelmet is megnyerték, s ennek következtében az arisztokratia nagy része is csakhamar hozzájuk csatlakozott. Egypár előbb kalvinista tanintézet (p. o. a kolozsvári és váradi) hasonlóul unitáriussá vált.

János Zsigmond után Báthori István választott fejedelemmé, Türelmes, alkalmazkodó ember. Ő maga buzgó katolikns, de azért a kalvinista Károli Pétert vette magához udvari papjául, és szorgalmasan résztvett az az által

**) Ez iskola 1557-ben, vagy az erre következő közelebbi években keletkezhetett. Az 1565. (kolozsvári jun. 22—29.) országgyűlés határozataiban találjuk: Az fejérvári schola megépítésére, jövedelemnek ahhoz szakasztására, és tudós személyeknek ahhoz tartására, kik görögöt, deákot tanítsanak, és az egyházi szolgálat naponként isteni tisztességére . . . ő Felsége jöllehet az előtt is gondoskodott, de az ő kegyelmek országul való engedelmes intésére és kívánságokra oly gondot akar viselni, úgy akarja az fejérvári schoolát megépíteni, hogy országul ő Felségével egyetemben kedveskedhessünk.” (Erd. országgyűl. emlékek II. 290. l.)

vezetett ref. istentiszteletben. Csendesen a kath. egyház gyarapításán munkált. Rövid idő alatt lengyel királlyá választott, de azért élete végeig oly befolyást gyakorolt Erdélyre, hogy öccse Báthori Kristóf, a névleges fejedelem, inkább csak az ő uralkodása alatt állott vajdája volt az országnak.

Báthori István idejében a jezsuiták már nagy befolyást gyakoroltak Lengyelországban mind az ifjúság nevelésére, mind az udvarnál a politikában. A hetvenes évek vége felé került Báthoréhoz a tanügyi munkáiról és diplomáciai szerepléséről egyaránt nevezetes Possevini Antal*) atya. Első érkezésekor (1578) mint a pápa megbízottja s egyúttal II. Maximilian császár özvegyének rendkívüli követe, majd másodízben mint pápai nuncius működött a lengyel és orosz udvaroknál. Küldetésének fő célja volt a Báthory által szorongatott Waszilejevits Iván orosz czárnál kivinni az oroszoknak a romai kath. egyházzal egyesítését. Erre reményt is nyújtottak neki. E reményben eszközölte ki (1582) nagy ügyességgel Báthorynál az oroszokra nemcsak előnyös, de megmentő békét, midőn Báthory győzelmeivel a dolgok már oda jutottak, hogy még egy lépés, s az oroszok kerültek volna a lengyel királyság hatalma alá. A béke megkötése után Iván czár nem gondolt többé a római egyházzal egyesülésre. Possevini minden rábeszélési képességével s a czárral folytatott ügyes vitatkozásaival még annyit sem tudott kieszközölni, hogy a czár engedné meg Oroszországban kath. templomok építését.

Annál sikeresebbek voltak törekvései Báthory Istvánnál. Ő eszközölte ki, hogy István király 1579-ben Leleszi János atyát Gyulafehérvárra küldé a fejedelem: Báthory Kristóf fiának, Zsigmondnak nevelőjéül; és hogy még azon évben Leleszi után 12 jezsuitát — a jelesebbekből — telepített Kolozsvár mellé Monostorra. Báthory István a hajdan Szt. Benedekrendű kolozsmonostori apátságot, Monostor, Bács, Tegenye helységekkel adományozta nekik kollegiumuk s azonnal megnyitott iskolájuk ellátására. Két év múlva gymnasiumukat Kolozsvárra be a városba helyezték át, hol István király két elpusztult kolostor adatott rendelkezésükre,

*) Possevini született 1534-ben Mantuában előkelő családból. Theologiai tanulmányainak végeztével egy ideig Gonzalez titkára. 1559-ben lépett a jezsuita rendbe. 1562-ben a valdensesek térítése körül fejtett ki feltűnő ügyességet. Innét az avignoni, majd a lyoni kollegiumok rektorává lőn. XIII. Gergely pápa 1577-ben III. János svéd királyhoz küldé, azt a r. kath. egyházba megnyerendő. Possevininek sikerült a svéd királyt annyira bírni, hogy az az urvacsorát tőle a kath. szertartás szerint vette. Mivel azonban a király azonkíválmait, hogy a mise a nép nyelvén tartassék, s az urvacsora a népnek is két szín alatt szolgáltatassék ki, s a papok házassághassanak: nem tudta a pápánál elfogadtatni, másodízben küldetésekor eredménytelenül kellett elhagynia Svédországot.

Ezután küldetett két ízben Lengyel- és Oroszországba. Lengyelországból visszatérve, lenginkább Olaszországban élt. Meghalt 1611. febr. 16-ikán. Számos iratai között legnevezetesebbek: 1. „Moscovia“ Vilna, 1586, és Köln 1595, orosz fordítása Possevini Baptistától, (Ferrara 1591), fontos egyháztörténeti forrás, a végén Transylvania című fejezetében Erdélyre is érdekes közléseket tartalmaz; 2. Bibliotheca selecta de ratione studiorum, Róma, 1593, és Köln, 1595, in fol. nagy kötet. Ez utóbbi tulajdonképen paedagogiai encyclopaedia. Kétségkívül igen fontos mű a jezsuita oktatási rendszer megismeréséhez, de alapforrásul — mint némelyek vélik — nem tekinthető. A Ratio Studiorum 1591-iki első hivatalos megállapítása után íratott, s inkább annak commentárjául szolgál. 3-ik nagyobb műve Apparatus sacer. Köln, 1603—6.

Possevini életrajzát önállóul is megírta francziául Jean d'Osigny Páris, 1712.

s azt saját költségén berendeztette. Possevini előterjesztő a királynak a jezsuiták oktatását s azt vele úgy megkedvelteté, hogy Vilnában 1581. máj. 12-ikén kiadott okiratában a kolozsvári gymnasiumot akadémiák rangjára emelte s e nemű főiskoláknak szokásos minden kiváltságával fölruházta. A király az új főiskolát még Tiburcz, Bogár, telke és Kajántó falvak adományozásával gazdagította. A jó anyagi ellátás következtében Bécsből, Lengyel- és Olaszországból jeles rendtagokat küldtek oda tanítóknak, kiknek száma csakhamar 30-ra emelkedett. Ezenfölül István király Possevini közreműködésével és XIII. Gergely pápa kívánságára 1583-ban a főiskolánál convictust állított, melynek föntartására a pápa a maga részéről is évi ezer aranyat ajánlott. Ekkép emeltek a jezsuiták a főiskolájában, s kivált annak convictusában (vagyis semináriumában) „a protestánsok ellen erősséget“, mint papjaik a tordai gyűlésen panaszlák. Tanulókik randkivül szaporodtak. Nemsokára számos protestáns szülő is szívesen adta hozzájuk gyermekét. Ez intézet növendéke lőn Pázmán Péter is.

(Vége következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár 1881 szept. 10-én.

— Kolozsvári ref. főtanodánkban az 1881—1882-iki iskola év ünnepélyes megnyitása f. hó 4-én, vasárnap d. e. 11 órakor tartatott meg a fő- és aligondnokok, az összes tanári kar, a főiskolai ifjúság nagyrésznének jelenlétében. Az ünnepélyt a lapunk szerkesztője által mondott rövid alkalmi ima nyitotta meg. Ezután Hegedüs István ez idei igazgató tanár tartotta meg magvas megnyitó, s egyzersmind székfoglaló beszédjét, melyet lapunk más helyén van szerencsénk közölni. Az ünnepélyt az újonnan jött esküdtek (Katona J., Sándor J. és Kövendi K.) felesketése s a pályakérdések kihirdetése zárta be. A gr. Teleky-féle alaptól, egyenként 21—21 frt. jutalommal, a következő pályakérdések tűzettek ki: „Adassék elő az északamerikai gyarmatok keletkezésének története“ és „A Kazinczy-féle nyelvújítás bírálata, a magyar nyelvtudomány mai álláspontjáról tekintve.“

— Báró Kemény István, mint a legmélyebb részvétellel értesülünk, Csombordi birtokán életveszélyes kórházban sinlik. A nemes báró kórágya fölött nemcsak a családnak összesereglett tagjai, de a távolból mi is mindnyájan, kik őt nagyrabecsülni és tisztelni tanultuk, lélekben összegyűlekezünk s betegsége jobbra fordulásáért buzgón esdeklünk Is-tenhez.

— A Zsedenyi-émlék javára rendezett sorsjáték Új-Tátrafüreden megtartatott s 1438 frt. tiszta jövedelmet hozott a nemes cél javára. E szép eredmény gr. Batthyáni Ferenczné, Gaizágó Salamonné, Gräfl Józsefné és Neuhofter Jánosné ügybuzgalmának köszönhető.

— Siremléket Molnár Aladárnak! Veszprémmegye közlebbi évnegyedes közgyűlésén Véghegy Dezső alispán meleg szavakkal emlékezett meg Veszprémmegye bizottsági tagja, Molnár Aladár haláláról. A megye gyűlése jegyző-

könyvileg fejezte ki részvétét a megyét és a hazát ért veszteség felett, azonkívül megbizta az alispánt, hogy rendelje el a gyűjtést megveszerte a Molnár Aladárnak emelendő síremlék javára. Miután a balatonfüredi szeretetház tanári kara hasonlóképp fog cselekedni, remélhető, hogy a síremlék felállítására nemsokára fog várni magára.

— Zsinati választások. A dunántúli helv. hitv. egyházkerületben zsinati képviselők lettek: I. Egyházi részről: 1. rendes képviselők: László József főiskolai gondnok, Csonka Ferencz veszprémi esperes, Körmeny Sándor b. somogyi esperes, Vály Lajos komáromi esperes s. e. k. főjegyző, Póly Lajos tatái esperes, Horváth Mihály mezőföldi esperes. 2. pótképviselők: Jókai Lajos borsi esperes, Stettner Ignác nyárádi lelkész, Czike Lajos úszonyi lelkész, Begedi István istvándi lelkész, Barthalos Mihály pápai esperes, Máté Lajos lelkész. II. Világi részről: 1. rendes képviselők: Beöthy Zsigmond legf. ítélőszéki bíró s. e. k. főjegyző — ki a főgondnokot a zsinaton meg nem jelenhetés esetén helyettesíteni, — gr. Gyürky Ábrahám főispán, Molnár Béla ügyész s. e. k. jegyző, Pázmány Lajos tatái s. és pápai főiskolai gondnok, Véghely Dezső alispán s. e. k. jegyző, Chernelházy Chernel Ferdinánd őrségi s.-gondnok. 2. pótképviselők: Szeles József mezőföldi s.-gondnok s. e. k. számvevő, Jókay Károly ekeli közbirtokos, Chépán Antal somogyi alispán, Szabó Kálmán közbirtokos ügyész, Vághó János pápai s. gondnok, Konkoly Thege Gyula borsi főjegyző. III. A tanári kar részéről: 1. rendes képviselők: Bocsor István és Antal Gábor. 2. pótképviselők: Szilágyi József és Karsa István. Az alsózempléni egyházmegyében pótképviselőkké lettek Terhes Barna sárospataki lelkész és e. m. tanácsbíró s dr. Lengyel Endre e. m. világi tanácsbíró személyében. — A nagykarolyi egyházmegyében rendes képviselőkké választottak Szilágyi Lajos esperes és Kulcin Imre segédgondnok; pótképviselővé lett Segesváry József kántorjánosii lelkész és e. m. tanácsbíró. — Az ungi egyházmegyében zsinati képviselőkké másodszori szavazás folytán, általános szótöbbséggel, egyházi részről Orémus Dániel salamoni lelkész és egyh. m. főjegyző, világi részről pedig Gyöngyösi Pál e. m. tanácsbíró választottak meg. — A tiszántúli egyházkerület tanintézetei részéről Szilágyi István máramaroszi lyceumi igazgató rendes képviselővé választott; a másik rendes képviselőre és a pótképviselőkre új szavazás rendeltetett el.

— Gyászhir. Révai Lajos barátunkat, sepsi-szt.-györgyi egyházközségünk derék papját s tanodai gondnokunkat fájdalmas csapás érte. A folyó év tavaszán egyetlen kis leánya, f. hó 8-án öt éves kedves kis fia halt meg agytyphusban. Fogadja legőszintébb részvételünk kifejezését.

A FŐTISZT. PÜSPÖK ÚR A KÖVETKEZŐ KÖRÖZVÉNYEKET

BOCSÁTOTTA KI:

Felhívás.

816—1881. A dunántúli ref. egyházkerület megtalálása következtében felhívom t. lelkész aait, hogy az alakulóban levő kaposvári ref. egyház részére gyűjtést rendezzenek és e gyűjtés eredményét a következő egyházkerületi közgyűlésre, a rendes úton szolgáltatassák be.

Köröztetnek.

819—1881. Szilágy-szolnoki egyházmegyében a paczalusai kántor-tanítói állomás. Javadalma:

minden családtól egy véka gabona, özvegyek felét, családtagok jelenleg 40 kr, tankötelesek 6—12 évig egy véka gabonát és 24 krt, búcsuztatásért 1 frt; lakhely kerttel; 3 h. szántó, egy boglyára való kaszáló, adóját a tanító fizeti. Kötelessége a tanításon kívül a pap ott nem létében vasárnap isteni tiszteletet tartani.

823—1881. Ugyanezen egyházmegyében a völcsöki pap-tanítói állomás. Javadalma: minden pár egyháztag fizet 3 véka búzát vagy annyi szemes törökbuzát, egy veder mustot vagy 17 kr. borpénzt, a félbérések ezeknek felét, az özv. asszonyok 3—3 sing vásznat, 34 szekér jó tűzifa. Sz.-újlaki és vicsai l. e.-ban minden pár fizet 3 véka gabonát, a félbérés ennek felét; canonica portio: Újlakon 13 h. 475 ööl szántó, 4 h. 475 ööl rét, 175 ööl pusztaszőlőhely és 2 h. 375 ööl cziheres; a vicsai határon 8 h. 1095 ööl szántó, 3 h. 1130 ööl legelő és 3 h. 1270 ööl kert felének haszonélvezete, a canonica portio adóját a pap fizeti. Stola keresztelésért 20 kr, esketésért 80 kr, temetésért prédikációval 1 frt, tandíj czímen a nagyobbak fizetnek egy véka szemes törökbuzát, egy veder mustot, egy szekér fát, a kisebbek ezeknek felét; tisztességes lakás. Pályázati határrnap mindkét állomásra: szept. 30. Folyamodványok t. Szabó Pál esperes aához Diósdra küldendők.

824—1881. Küküllői egyházmegyénben a szőkefalvi papi állomás. Javadalma: 400 frt o. é. Tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, a megválasztott köteles egy évi jövedelmének hatodát beköltözése előtt befizetni a gyámintézeti pénztárba, bekebeleztetés 2 frt, a vásárhelyi iskolának 2 évig 2—2 frt. Pályázati határrnap: szept. 30. Folyamodványok t. Benedek Ferencz esperes aához Harangláb (u. p. Dicső-Szt-Márton) küldendők.

862—1881. Udvarhelyszéki egyházmegyénben a sz.-lászló-miklósfalva és ábrahámfalva egyesült egyházak lelkészi állomása. Javadalma: kepe 134 kal. búza, 155 kal. zab, 21 v. búza, 42 v. zab; fekvőségek: 1 h. 834 első osztályú, 3 h. 243 második oszt. 92 ööl 3-ad oszt. szántó; 1104 ööl első oszt., 3 h. 130 ööl második oszt. kaszáló haszonélvezete, a földeket szántja és adozza az egyházközség. Tisztességes lakás gazdasági épületekkel és kerttel, a megválasztott köteles első évi jövedelmének felét, a papi gyámintézetbe fizetni. Pályázati határrnap: szept. 30. Folyamodványok t. Solymosi István esperes aához Bögöz (u. p. Sz.-Udvarhely) küldendők.

868—1881. A nagyszebeni egyházmegyében a kis-enyed-pókafalvi papi állomás. Javadalma: 35 és 1/2 kal. szalmás, 40 véka szemes búza, 118 véka csős törökbúza, 31 veder must, 3 szekér széna, 3 szekér fa, Készpénz a korcsma jövedelem (ez idő szerint 247 frt) egy harmada, 43 frt. 88 kr; stola: esketés 2 frt, keresztelés 1 frt, temetés 1—2 frt-ig; tan- és fűtésdíj minden tanulótlól 1—1 frt., canonica portio 3 h. 899 ööl szántó, 10 h. 656 ööl kaszáló; 245 ööl szőlőhely, lakás és kert. Pályázati határrnap: szept. 30. Folyamodványok t. Sylvester Domokos esperes aához Vizakna küldendők.

871—1881. Kolozskalotai egyházmegyénben az ajtoni kántor-tanítói állomás. Javadalma: az egyh. k pénztárából 160 o. é. frt. két egyenlő részletben fizetve, 50 l. v. szemes törökbúza. 7. 764 ööl első oszt. tagosított can. por. haszonélvezete, 7 h. szekér tűzifa a hivek által beszállítva, tisztességes lakás gazdasági épületekkel és kerttel, stólából évenként 3—5 frt-ig. Pályázati határrnap: szept. 30. Folyamodványok t. Szakács István es- aához Sz-Lóna (u. p. Gyalu) küldendők.

Kolozsvárt, augusztus 26. 1881.

Megjelenik
minden vasárnap.

Izzerkesztő és kiadó szállás:

-farkasutca 16. sz. hova
lap szellemi s anyagi
yeit illető minden küldem-
mények czimzendők.

ziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beigtatás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyújt a kiadóhivatal

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Báró Kemény Gábor. Szász Béla. — Milyen legyen jelen korunkban az egyházi beszéd? (Folytatás.) Vas
Tamás. — Az áll. ig. tanács r. üléséből. r. t. — Egyházi lapszemle. — Külföld. — Tárcza: Az erdélyi iskolatípusok alakulása és
az országos intézkedések. (Folyt.) — Különfélék. — Hirdetés.

BÁRÓ KEMÉNY ISTVÁN.

* 1811 — † 1881 szept. 14-én.

Az erdélyrészi kiválóan magyar arisztokrácia egyik legnagyobb tagja, az alkotmányos
szabadelvű régi gárda egyik legsajátosabban jellemzett alakja, a hazai culturfejlődés egyik leg-
hívebb munkása, a nemzeti közügyek, az emberies jótékonyság, a politikai, közművelődési és
protestáns egyházi élet egyik legtevékenyebb viadora: b. Kemény István is elköltözött hát, fáj-
dalmas úrt hagyva maga után nemcsak családjá, hanem a társadalom, az állam, az egyház és
iskola sokoldalú működési körében is!

A csapásra, mely e súlyos veszteségben mindnyájunkat ért, el valánk immár készülve.
A család tagjai, kik szemtanúi valának a nehéz tusának, melyet a halálnak e vastestű és vas-
akaratú férfiúval vivnia kelle, míg nagy nehezen meg birta törni, s a mondhatni számnélküli
tisztelők, kik csak távolról kísérhetők aggodó figyelemmel a rombolás erőszakos munkáját, tud-
ták, tudtuk, hogy a katasztrófa minden perczezel bekövetkezhetik, — s mégis fájdalmasan, ki-
nosan esik hozzászoknunk a gondolathoz, hogy Kemény Istvánt, kit mindig s mindenütt ott lát-
tunk, a hol a legjobb ügyek verejtékes munkája folyt, többé nem látjuk a közdolgások soraiban,
hogy többé nem számíthatunk vezérletére, segélyére, fáradhatatlan buzgalmára, törhetetlen ki-
tartására!

De talán még ennél is jobban fáj az a veszteség, mely azokat érte, a kik oly szeren-
csések valának, hogy megismerheték azt a nemesen gyöngéd szívet, mely Kemény István férfias
mellében dobogott.

A darabos, mondhatni, érdes külső, mely a felületes szemlélőt visszariaszthatá, a mé-
lyebben tekintő számára a legnemesebb szívet tárta föl, mely a mily finoman érzett, ép oly erő-
sen ragaszkodott szeretete tárgyához, hitéhez, meggyőződéséhez, a mely nem változott a napok
és évek változó divatjai szerint, hanem megtartá benyomásait, mint a klasszikus költő által meg-
énekelt kehely finom illatát. A halál sem birt teste más részén hozzáférni, hanem szívé-
támadta meg, a mely igazi lényegét tevő s a mely, mint az ókori mithus hőséne sarka, egyet-
len sebhely része vala

A Széchenyi és Wesselényi szellemi iskolájában felnövekedett ifjú fiatalkori mozgalmas
vállalkozásait; az élet tapasztalatai közben megérett tetterős férfiú áldozatkész tevékenységét; a
csak évekre — de szellemre és erőre nézve soha nem — ősz ifjonti lelkesedését minden köz-
ügy iránt: egyként a szív, az érzelmek uralma jellemezte, s akár, midőn még mint fél gyermek,
a szegény oláh zsellér fiú kiszabadítására ugrott a megdagadt Maros hullámai közzé; akár, mi-
dőn Enyed romjai közzül saját élete koczkaztatásával vezette ki a bujkálókat, vagy tetemes va-
gyoni segélyvel látta el a szabadság börtönben sinlő martyrjait; akár midőn a közgazdaság
terén példányképpül haladt, hogy száz és száz szűkölködő családot, szegény tehetséget gyámolit-

hasson, árvákat neveltethessen, özvegyeket ruházhasson, avagy városon, megyén, országházában, egyházakban és iskolákban a legnemesebb és legodaadóbb munkát végezhesse, vezér és közkatona egy személyben lehessen s az arisztokráciát és patronatust a szó legnemesebb értelmében gyakorolhassa: mind, mind az igazi nemesen érző, az igazságért lángoló s az önzéstelen feláldozó embert látók, tiszteltük, bámulók benne!

Egyetlen — de valóban mélyen megvetett, gyűlölt — ellensége volt: a gonosz. A mily erősen, törhetetlenül szerette a hite szerint való jót, oly teljes szívéből üldözte, sújtotta a hite szerint való roszt, rosztakat. A szóval-humanusok hibául róhatják föl neki ezt, de a ki az emberben a jellemet, a határozott egyéniséget becsüli: tisztelettel hajlik meg e jellemvonása előtt is, mely az elmosódott jellemtelenség e korában, a midőn mi gyöngék — a körülmények mentegetődző leple alatt — oly könnyen megalkuszunk az elvek, meggyőződések fölött, már-már a legritkább kivételek között sorozza az ilyen igazi individuumokat. S ő életével, egész magaviselkedésével, szavaival s ezektől csak előnyükre elütő tetteivel bizonyítja be, hogy igazi emberbarát, humanus, segítő, nemes ember vala. Sokat szégyenített meg életével azok között, a kik hivatásszerűleg prédikálják az emberszeretetet, s nála a bibliai példázat szerint — valóban „a keserűből édes jöve ki”.

Immár pihen ő, a ki soha nem ért rá pihenni, mert mindig munkált — másokért, családjáért, azokért, a kiket szeretett, nemzetiségéért, egyházáért, hazájáért. Nem egyes monumentalis alkotás, hanem az a mindenfelé zajtalan kiterjedő jótékony tevékenység tartja fenn nevét a jók szívében, mely mint a nap melege és világossága észrevétlen táplál, növeszt, érlel. A humanizmus nem a mai kirakatos idők légkörében van otthon, s ő még azokból az évekből maradt ránk drága hagyományként, a midőn magokért az elvekért hirdették s ráltották be az elveket, a jóért s nem a hírért cselekedtek a jót.

Ellenségei is maradnak, a kik érezték sújtó erejét, de több, a ki áldja, mert ismeré nemes, szinarany szívét, mely az emberben csak az igazi emberit becsülte, szerette!

Legyen áldva tiszta neve közöttünk!

Szász Béla.

Br. Kemény István, a hazának és az országnak kitűnő fia, született 1811-ben. Édes atyja, b. Kemény Simon, királyi táblai bíró, majd Alsó-Fehérmegye adminisztrátora, s édes anyja, gr. Teleki Anna, nagy buzgalommal fejlesztették a serdülő gyermek tehetségeit; s az már mint ifjú, a nagy-enyedi főtanodának, melyben tanulását kitűnően végezte, disze volt. Tanulmányai végeztével a királyi táblán gyakorolkozott egy esztendeig. De úgy látszik, a hivatali pálya nem igen vonzotta, mert csakhamar elhagyta. 1834-ben b. Bánffy Katalint nőül véve megházasodott, s atyai birtokát, Csombordot, átvéve egész szenvedélyvel gazdálkodott. E szép örökséget tagosította, s elsőül az országban váltó gazdagságra rendezte be. Gazdálkodása az okszerű gazdaszat mintaképe volt, alapos elméleti ismeretekkel s kitűnő gyakorlati tapintattal vezetve. Noha egész lélekkel gazdai dolgainak feködt — mégis tudott időt szakítani a közügyeknek is, s Alsó-Fehérmegyében csakhamar igen befolyásos politikai tényező lett s befolyása évről-évre csak nőtt s növekedőben maradt élte végéig. S alig volt valaki, ki egy megye politikai életére oly döntő hatást gyakorolt volna, mint ő. Ennek tulajdonítandó, hogy már mint fiatal ember, derék sógorával, b. Kemény Dénessel, Alsó-Fehérmegye követjéül választatott. 1848-ban pedig, mint már elismert politikai tekintély, megyéje főispánjává neveztetett ki. E tisztelet a legkényesebb körülmények között is buzgó odaadással, sőt önfeláldozással vitte. Mikor a szerencsétlen leveretés bekövetkezett, a szerencsétleneket élete kockáztatásával mentette meg. Helyéről nem tágitott. Barátai sürgették, hogy meneküljön, de ő nemes elszánt-

sággal s önértetes bátorsággal felelt: „Tudjátok meg, mikor engem futni láttok, Erdély szomorú jelentése indult útra.” S maradt; megyéje áldásául, mert igen sokan egyenesen neki köszönik életüket. A függetlenségi harcz leveretése után is a maga szabadsága és vagyona veszélyeztetésével rejtegette és segítette az üldözötteket. Mikor hazatért, házat feldúlva, ménesét, gulyáját, jármos marháját elrabolva találta; nem csüggedett, helyreállította épületeit s pár év alatt felvirágoztatta gazdaságát. Ez időben állította föl részint a régi romjain, részint bővítve híres csombordi szőlőjét, melynek Erdélyben alig akad párja.

A provisorium alatt a passiv ellenállás bajnoka volt, s mint ilyen részt vett a szebeni országgyűlésen; az alkotmányos aera kezdetekor ő is a cselekvés terére lépett, mint az unio és alkotmány kitűnő híve érvényesítette mind a megyei köz-, mind az erdélyi országos gyűlésen befolyását; később pedig, mint Alsó-Fehérmegye egyik kerületének képviselője, a magyar országgyűlések állandó tagja volt, s ott rendületlenül előbb a Deák-párthoz, a fusio megtörténte után a szabadelvűhez tartozott. Erős pártember volt mindig, de minden politikai nézet iránt türelemmel viselkedett, épen azért becsülte is mindenki pártkülönbség nélkül; csak az ideiglenes „becsületes embereket” nem birta tűrni, ezek félték is tőle. A politikai pályájától gyakori gyöngékedései miatt már 1878-ban visszavonult s magának élt; nem, nemcsak magányának, hanem a nagy-enyedi főtanodának is, melynek élete végéig gondnoka volt, melyet romjaiból helyreállított s mindig éber gondnal féltett és ápolt.

Mint igazi főúr s emberbarát az ügyefogyottaknak, árváknak és szegényeknek valódi atyjok volt; s jótékony-ságában még az sem lankasztotta, hogy sokszor találkozott hálátlansággal. Nem azért tűn jól, hogy hálára számítson, hanem azért, mert lelke és szíve szerint volt nemes, s a jótétevés lelke és szíve követelménye volt.

Milyen legyen jelen korunkban az egyházi beszéd?

(Folytatás)

Úgy vélekedem, hogy midőn az egyházi beszéd reformátiojáról van szó, mindenképp a külalak jó vizsgálat alá; ez az, a mire első sorban súly helyezendő. S itt az egyházi beszédet teljességgel nem akarom egy kategóriába helyezni a nem egyházi, tehát világi szónoklattal. Nem téveszthető ugyanis szem elől, hogy az egyházi beszédben Isten igéje hirdettetik, s hogy annak, épen ezért, a világi szónoklatok felett, az előadás komoly méltóságával és minden mesterkéeltséget gondosan kerülő keresetlen egyszerűséggel kell kitűnnie és azon tudat által kell áthatva lennie, hogy a beszélő nem csupán sajátját adja, hanem azt, a mit onnan felülről kapott. S épen azért, mivel onnan felülről kapottat hirdet, sokkal inkább, mint a világi szónoknak, arra kell törekednie, hogy a forma, a külalak méltó legyen a tartalomhoz. Tudja mindenki, hogy főleg a kevésbé művelt hallgató, mily nagy súlyt szokott helyezni az egyházi beszéd külalakjára, úgy, hogy előtte ez sokszor több, mint a tartalom. Ebből azonban korántsem az következik, hogy a tartalomra kevesebb gondot fordítva, a frázisnak, a külsőnek hódoljon az egyházi szónok, hanem igen is következik az, hogy igyekezzék a tartalom hatását és becsét a külalak által is emelni, a helyett, hogy azt, ennek számba nem vételével csökkentené. Ez kiváló figyelmet érdemel, főleg a jelenben, midőn a világi szónoklat oly magas fokra emelkedett fel, s nem ritkán még a legközönségesebb ember előtt is alkalom nyílik a világi és egyházi szónoklat között egybehasonlítást tenni, és pedig nem egyszer ez utóbbi rovására. Ne mondja senki, hogy a tartalom melegsége és gazdagsága kipótolja a forma hiányait. Bizonyos, hogy az utóbbi az előbbi nélkül mitsem ér; azonban az is áll, hogy a külalak, a forma fontos szerepet játszik az egyházi beszédben. És itt nem mellőzhetem felsőbb iskolai oktatásunkra vonatkozólag jelezni egy sürgető szükségét, s e szükség: sokkal inkább, mint eddig, gyakorolni a papi pályára készülő ifjakat abban, hogy saját gondolatjaikat tudják szabad beszédben kifejezni, formába önteni! Figyelmet érdemlő megjegyzés ez, mert ha el kell ismernünk egyfelől azt, hogy papokat képző intézeteinkben az anyagi kiképzetés forrásai ma már elég gazdagon vannak feltárva ifjaink előtt, másfelől lehetetlen szükségét nem éreznünk az alaki képzettség, a szónoki iskoláztatás hiányának.

De tovább haladva felvett tárgyunk rendén: midőn az

egyházi beszéd külalakjáról szólnak, itt mindenképp főtökintetet az irány igényel. Az irány tekintetében, minket papokat, különösen egy baj — hogy ne mondjam — egy veszély fenyeget. Jelesen a chablonszerűség, az a mindig egy úton való haladás, melybe a gyakori prédikálás miatt beszédeink szerkezete sülyedhet és a melyből hová-tovább mind nehezebben tudunk kivergődni. Vannak egyházi szónokok, a kik a beszéd felosztására helyeznek minden súlyt, s ha ebben czélt értek, ha a részek és alrészek a lehetőségig elég korrektek, elég művésziek és eredetiek, azt vélik, hogy már minden meg van téve. Pedig az nem úgy áll. Sok kíváncsi még oda, hogy egy beszéd igazán megfeleljen a czélnek, hogy hasson, megindítson, építsen. És kívánataik mindenképp az irálynak az a bizonyos üdésége, az érzelmek és gondolatok az a bizonyos eredetisége, a melyen észrevehető ne legyen semmi bágyadság, semmi olyan, a mi a hallgatóval a dolgozó szoba levegőjét éreztessen; kíváncsi bizonyos könnyedség, emelkedettség, a mely feledtesse a hallgatóval azt, hogy előtte egy előre kidolgozott beszédet mondanak, sőt ellenben a beszéd azt a hatást tegye rá, mintha a beszélő közvetlenül szívét, lelkét, érzelmeit öntené belé. Ez elengedhetlen követelménye a jó egyházi beszédnek. S hogy ezt elérjük, hogy a fennebb jelzett bajt kikerülhessük, hogy irányunk a chablonszerűségtől a lehetőségig ment legyen és megtartsa üdését: feltétlenül szükséges elismert jó nevű írók egyházi beszédeit gyakran olvasni s ez által eszme-kincseinket gazdagítani, érzékünket nemesíteni, a könnyedséget a kifejezésekben elsajátítani. S még ez sem elég! Olvasnunk, tanulmányoznunk kell folyton és folyton klasszikus íróink műveit és tanulmányoznunk kell mindenképp magát az életet. Igyekeznünk kell megismerni hallgatóink lelki szükségait, bajait, nyomorait, beszéd- és gondolkodásmódját. E nélkül valóságos lelki haszonnal és úgy, hogy igazán megértessünk, aligha prédikálhatunk.

Vas Tamás.

(Folytatása következik.)

AZ ÁLL. IG. TANÁCS R. ÜLÉSÉBŐL.

Kolozsvár, szept. 11.

Jelen voltak: főtiszt. Nagy Péter püspök, mint elnök; Lészai Ferencz, Parádi Kálmán, Bodor Antal, Deák József, Szabó Ádám, Balogh György.

Az időközben elnököleg ellátott 79 ügy bejelentetvén, helybenhagyó tudomásul vétetett.

A tanügyi előadó előterjeszti a kultuszminiszteriumtól leküldött ügyiratokat a n.-galambfalvi községi népiskola 1880—81 évi költségvetéséről, az illető egyházközség előjáróságának, valamint az egyházmegyei esperes nyilatkozatait, melyek szerint a n.-galambfalvi ref. egyházközségnek semminemű specialis iskola-vagyona s illetőleg jövedelemforrása nincsen. Nevezett egyházközség megtett minden tőle telhetőt, a midőn felekezeti iskolaházát átengedte a községi iskoláztatás céljaira évi 10 frtért; szegénysége miatt nem tarthatván fenn felekezeti iskolát a kor kívánalmainak

megfelelőleg, meghajolt a törvény szigora előtt és fizeti tanköteles gyermekeiért a tanítási díjat és a törvényes iskoladót. Arról mitsem tehet, hogy az iskolai költségvetés nincsen a politikai község anyagi erejéhez mérve és hogy abban oly tetemes hiány mutatkozik már az első évben is. Igazg. tanács nem tartja méltányosnak, hogy a községi iskola fentartásában hitsorsosaink — a kormányközegek kívánatára — a más hitfelekezettéknél és általában a törvényben meghatározott 50/0 adónál többel terheltesse. Ily értelmű felirat intéztetik a kultuszminiszter urhoz.

L. Á. tanuló, ki a m.-vásárhelyi kollegiumban kívánta kijavítani a máshol nyert elégtelen osztályzatát, kérelmével elutasított.

Láng Károly missionarius jelentése Tomka Károlynak a pitești egyház elleni követeléséről tudomásul vétetett, elhatároztatván, hogy az egyetemes conventhez jelentés terjesztessék, a melyben kifejtendő, hogy az igazg. tanács által megállapított követelése Tomka Károlynak 371 frank 16 centimet teszen. Ennek kiegyenlítésére fizettetett útiköltségül 500 frank, tehát 128 frank és 84 centimel több. Az útiköltség épen azért utalványoztatott, mert papi fizetését nem kapta meg.

Szabó Pál szilágysz. esperes ajánló felterjesztésére a kis-dobai egyházközségben építeni kezdett iskolaház teljes befejezéséhez szükséges 120 frt. utalványoztatott az illető egyházközség tizedkárpótlási kamataiból.

Bartha Lajos esperes felhivatik, hogy király urunk ő felsége által a petrozsényi egyházközség templomépítési költségeinek fedezésére kegyesen adományozott 200 frt. átvételéről az egyházközség által szabályszerűen kiállítandó nyugtatványt küldje fel az ig. tanácshoz.

Felirat intéztetik a kultuszminiszter urhoz a bagosi második tanítói állomás után tévesen kirótt tanítói nyugdíjilleték törlése iránt.

A paczali kántortanító módosított díjlevele (készpénz 181 frt. 90 kr.) megerősítettett az egyház közgyűlés helybenhagyásának fentartásával.

r. t.

EGYHÁZI LAPSZEMLE.

A „Protestáns Egyh. és Isk. Lap“ 37-ik számának „Hostis adest!“ feliratú vezércikkében ezt olvassuk:

A prot. egyház hazánkban rossz időt él. Meg-megújított támadásokkal kísért a reactionnak ama sötét szelleme, mely az egyenjogúság és gondolatszabadság zászlaját lobogtató protestántizmust kiengesztelhetetlenül gyűlöli. A legújabb kísérlet a klérus tagjai részéről a protestánsokat birtokaikban támadja meg, követelvén, hogy ezek kath. kézből vett telkeik után a plébánusnak rendes lelkészi illetményt fizessenek. Az inczédi plébánus felterjesztésére a vallás- és közoktatásügyi miniszter e követelést jogosnak ítéli, s ennek folytán a r. kath. plébánus papi adót szedhet protestáns lakosoktól. Ott van a szentesített törvény 1790—91: 26 t. cz., a mely nyíltan kimondja, hogy az

evangelikusoktól eddig a plébánusoknak fizetni szokott stola s ágybér teljesen megszűnjék, de ennek ellenében a miniszteri rendelet hivatkozik egy kath. egyházlátogatási jegyzőkönyvre, mely megjelöli, hogy az inczédi egyháztagok egy telek után mennyi gabonát fizetnek a plébánusnak lelkészi illetmény címén. Tehát kath. egyházlátogatási jegyzőkönyv levette a magyar országgyűlés által hozott s a magyar király által szentesített törvényt. Ha az említett miniszteri rendeletben nyilatkozó elv érvényben marad s irányadó lesz jövőre is, el lehetünk készülve, hogy igen sok helyen fogunk a plébánusok inczédi kollegájukéhoz hasonló követeléssel fellépni, s ez esetben egyházunkat számos gyűlekezetében veszély fenyegeti. Ki mondhatná meg, hogy ama sérelmes rendeletben inaugurált irány által nyitott úton meddig haladhat a klérus? E rendelet tendenciájában is lehetetlen fel nem ismernünk a protestáns egyházak ellen szerződő üldözésnek előre vetett baljóslatú árnyékát. A kath. egyház nagy befolyással rendelkezik minden irányban s befolyását rendszeresen felhasználja, hogy mindig több és több ponton érvényesítse irántunk ellenséges terveit.

Midőn egyházunk fenyegetett érdekeire, jogaira gondolunk, méltán kérdehetjük, mivel érdemelte meg a léptenyomon ellene nyilatkozó bizalmatlanságot és elnyomási törekvéseket?

A protestántizmus fáradhatlan munkássággal egybegyűjtötte mindenkor az utat a hit és gondolatszabadság előtt, fejlesztette a testvériség elvét s nagyban ébresztette az egyénben az emberi méltóság érzetét, a közügyek és szent célok iránt az áldozatkészséget. E munkásságával gyámolította az emberiség haladását a fejlődés útján a tökéletesség felé. Továbbá a magyarországi prot. egyházak, midőn kiváltak a r. katolicizmus kötelékeiből, nem hoztak onnan gázdagon jövedelmező püspökségeket, egyházi javadalmakat. A buzgó hivek önerejükből alkották s tartották fenn a vallás-erkölcsi élet ápoló templomait; önerejükből emeltek s tartották fenn számos virágzó tanintézetet, melyeknek a mi veltség terjesztéséért az ország szintén köszönettel tartozik. Önerejükből tartanak fenn, az állam minden megterhelése nélkül, sok alsóbb és felsőbb iskolát, melyekben más felekezetű növendékek is gyámolításra találnak. És mindezen áldozatkészségért a joggal megillető elismerés és tisztelet helyett, fájdalommal kell látnunk az egyházunk ellen irányult ostrom éledését. Mi soha sem kívánjuk sérteni a kath. egyháznak sem jogait, sem javait. Azonban ha egyházunk, vallásunk megtámadatik, bebizonyítjuk, hogy e szent örökségért, az elődök nyomán, az utódok is készek élni, halni.

KÜLFÖLD.

Németország. Németországban mostanáig legnagyobb esemény, hogy a protestáns császárság kibékül a római pápával, abba hagyja a kulturharcot, melynek politikai szempontból helyes volta iránt keletkezte óta megoszoltak a nézetek, még a nem reakcionárius európai politikai körökben is. Németországban 12 millió római katolikus van, a kiket nem jó elkeseríteni, mert könnyen elpattan-

hat a német egység vaspántja valami nagyobb zökkenés alkalmával, példának okáért, ha egy diadalmas hatalom fenyegetné Berlint valami katolikus oldalról. Azután meg a társadalmi földültség, a szocialismus merényletei is arra inték Bismarkot, hogy ne játszóék tovább a szabadelvűséggel, mert hiszen látható volt, hogy szereplése e téren csak is kaczerkodás, játék s nem komoly törekvés volt.

Az e tárgyban folyó alkudozásokról a következőket jelentik: A porosz kormány célja az, hogy a májusi törvények, nevezetesen a papok képzettségéről és alkalmazásáról szóló pontok mellőzésével és az egyházi hatóság közreműködésével tölthesse be az üres egyházi székeket. Ez a közreműködés azonban és a bejelentés elkerülhetlen föltétel. A kormány javaslatot szándékozik az országgyűlés elé terjeszteni az iránt, hogy a szentszéknél ismét porosz követséget állíthasson fel. A kormány tudatá Schlözer követ által a kuriával a király azon szándékát, hogy a nevezett diplomatát fogja a kuria mellé német követnek kinevezni. Föltehető, hogy a pápa is hajlandó lesz egy Berlinben székelő követség által tartós érintkezésben maradni a kormányval, mert ekkép a főnforgó és még netán felmerülő ellentétek kiegyenlítését, egy ilyen követség közbelépése segélyével jobban és üdvösebben, mint eddig, fogják elérhetni.

Olaszország. Az olaszok és a szentek. Mikor az olasz zsvány zsákmány után indul, előbb szépen megkéri az ő házi szentjét, küldjön neki útjába egy jó kövér bankárt. Ha küld, jó, kap a szent szobra egy szépen égő viszgyertyát; ha nem, akkor a zsvány természetesen dühös, s össze-vissza veri a hálátlan szobrot. Egészen hasonló eset történt Genua mellett Comuneglia falvában; szárazság volt; a lakosok adtak szt. Rókusnak három nap határidőt, hogy azalatt esőt küldjön, s midőn ez időpont letelt s esőt nem kaptak, elmentek a templomba, a szent szobrának kötelet kötöttek a nyakába, aztán belé dobták a kútba. Elkeseredésük oly nagy volt, hogy a lelkész is elfutott a faluból, nehogy

ő is úgy járjon, mint szt. Rókus. Szent fölvilágosodás jöjjön el a te országod!

Oroszország. Kormányi intézkedés az iszákosság ellen. Az orosz legnagyobb bűne a pálinkaivás. Semmiféle népe a világnak nem tud úgy inni, mint az orosz, s oly hallatlan mértékben lerészegedni. Egész vidékek pusztulnak el, mert az orosz paraszt, ha beül a pálinkamérésbe, örületes szenvedélyében ott marad nemcsak addig, míg pénze tart, hanem a mig ruháját is beissza. Ignatiev belügyminiszter e nemzeti nyavalyán a zomsztvók (községi képviseltek) közreműködésével akar segíteni. Kormánymegbízottakból s a tartományi képviseltek 24 tagjából álló bizottság fog összegyűlni, hogy javaslatokat tegyen az iszákosság elleni rendszabályokról. A pálinka nagy megadóztatása és a korcsmák számának apasztása eddig nem nagyon lényegesen csökkentette a bajt. Évek óta tapasztalják, hogy az iszákosságnak főleg ünnepnap engedik át magokat a parasztok. Ilyen nap pedig igen sok van Oroszországban. Ünnepnap a nép először a templomba, azután a korcsmába megy. Más mulatságot a paraszt nem ismer. Este azután rendesen holt részeg s másnap sem képes szokásos munkáját folytatni. A papok intései rendszerint hatástalanok. Csak ritka esetben határozta el egy-egy község, hogy a korcsmákat becsukta. De ez az iszákosokat nem tartja vissza attól, hogy a szomszéd faluba ne menjenek inni. Mindenekelőtt tehát arról van szó, hogy az ünnepnapok nagy számát csökkentsék.

Ázsia. A hajdan hires libanoni czedrus-erdő mintegy 400 fára rugó berekké olvadt. Rustem pasa, Libanon főkormányzója, most körülkerítette a helyet, s szigorúan elrendelte, hogy a berekben sem sátrakat építeni, sem barmokat legeltetni nem szabad. Tilos ezenkívül az erdőből valamit elvinni, vagy a fák közelében tüzet gyújtani. A pasa e rendelete így talán megmenti a végenyészettől Syriának ezen egyik legbecsesebb emlékét.

AZ „ERDŐ” PROT. KÖZLÖNY” TÁRCZÁJA.

Az erdélyi iskolaügyek alakulása és az országos intézkedések.

Általában Erdélyben a jezsuiták ép oly nagy buzgósággal és ügyességgel, mint gyors sikerrel fogtak munkájukhoz. Az országnak már gyermekkorában megválasztott leendő fejedelmét: Báthory Zsigmondot egészen kezükbe vették és teljesen növendékké tették. Gyorsan terjeszkedtek. Iskolákat nyitottak több helyen, hol már a reformátusoknak voltak tanintézeteik, t. i. Kolozsváron, Fejérváron, Váradon. Magánosok adományából és hagyományából is feltűnően szaporodott vagyonuk.

Azonban alig néhány év alatt erős visszahatást idéztek föl maguk ellen, főleg a miatt, hogy nem maradtak meg a tanításnál, hanem a mellett, hogy a politikába is avatkoztak, úgy az iskolában mint azonkívül, a tanítást tekin-

tették főfeladatokul. Csakhamar egyenletlenségeket okoztak a társadalomban és családokban. Térítési buzgalmukkal meghasonlásba hoztak gyermekeket szülőikkel, rokonokat rokonokkal.

A kevés kivétellel már protestánsná lett országban különben sem szívesen látták a katolicismus gyarapítása céljából beköltözéseket, mely nem is volt épen törvényes. A szerzetes rendek törvénnyel töröltettek el, s vagyonuk securalizáltatott, kimondatván többször, hogy vissza nem adható. És e törvények daczára, az országgyűlés megkérdése nélkül, tulajdonképen nem is a törvényes fejedelem, hanem a lengyel király telepíté az országba a jezsuitákat, s ellátta őket terjedelmes ingatlan birtokokkal. Mindamellet Báthory István nagy tekintélyének védő szárnyai alatt kezdett tanítói működéseket csak elszívelték, sőt intézeteik jóvoltát látva, protestáns szülők is mind számosabban adták

hozzájok gyermekeiket. Az 1581-iki országgyűlés bele is nyugodott, hogy az ifjúság tanítására maradjanak meg Monostoron, Kolozsváron és Fehérváron, csak azt kötötte ki, hogy tovább ne terjesztessenek és az 1579-iki országgyűlés végzése szerint működésükkel egyedül az oktatásra szorítkozzanak. De midőn látták, hogy mily bámulatos gyorsasággal növekedik vagyonuk, hatalmuk és befolyásuk; midőn sikereik által bátorítva mind merészebben támadólag léptek föl a más vallásfelekezetük ellen, s itt-ott már erőszakos eszközökkel is terjeszték vallásukat s háborúságokat okoztak: ekkor mind erősebben fölzudultak ellenük. Végre a medgyesi 1588. decemberben tartott országgyűlésen a rendük teljes erővel követelték az országból eltávolíttatásukat, s annak törvényben kimondása előtt megtagadták mind Zsigmond fejedelem nagykorúsítását, mind az adó megajánlását. Hiába pártolta őket néhány főúr, hasztalan volt szép és ügyes védekezésök az országgyűlésen, hol a leghevesebb viták közepette megjelent küldötteiket csendben kihallgatták; hasztalanok voltak a fejedelem napokon keresztül vonakodásai, majd részben való engedményei. A rendek állhatatosan megmaradtak teljes kitiltásuk követelése mellett, utalva a jezsuiták lengyelországi viselt dolgaira és azon veszélyekre, melyeket katolikus népeknél is mindenütt földöztek. Báthory Zsigmond utoljára is kénytelen volt egészen engedni, s a jezsuiták az országból törvénnyel kitiltattak.

1595-iki fehérvári országgyűlés azonban, a katolika vallás szabadságára tekintettel, ismét beleegyezett, hogy Monostorra, Kolozsvárra, Fehérvárra bejöhessenek, kikötvén, hogy Váradra s egyéb helyekre ne bocsáttassanak.

De sorsuk folyton változó maradt. Koronkint megengedettett maradásuk bizonyos helyekre korlátoztatva, s a tanításon kívül egyéb gyakorlatuk eltiltatván, majd támadt zavarok miatt ismét távozásra kényszerítettek. Így a Báthory Endre megöletése után való zavaros időkben kolozsvári akadémiájokat a nép tövig lerombolta. (1603). Az 1607. és 1610-iki országgyűlések, mivel „nemcsak a conditiókhoz nem tarták magokat, de fejedelmek ellen praktikalásokba és a baza békeességének háborítására néző dolgokba elegyedtek” újból kitilták őket az országból. A buzgó református Bethlen Gábor fejedelem 1615-ben visszaadta nekik monostori épületeiket, Monostorra, Fehérvárra és Karánsebesre telepíté, s e helyeken anyagilag is támogatá őket. A jezsuita Káldi, Bethlen által pártfogolva, fordítá a bibliát. I. Rákoczy György alatt szintén zavartalanul taníthattak. A két legbatalmasabb protestáns fejedelem nem háborgatta, sőt megvédte a jezsuitákat, épen mivel elég erős volt, az oktatáson, irodalmi tevékenységükön és az istentisztelet gyakorlásán túlterjeszkedő működéseket meggátolni. De 1653-ban már ismét kiűzettek, s ellenük minden tiltó rendelet megújítottatott. Ezután csak a fejedelmi hatalomnak az osztrák házra szálltával 1698-tól (vagy 1694-től) jöhettek ismét az országba.

Fejedelmi pártfogással s támogatással régi intézeteiket Monostoron, Kolozsváron s N.-Váradon fölélesztették és újakat állítottak.

Báró Apor István kincstárnok telepítette őket 1694-

ben Brassóba, 1698-ban Fehérvárra, Szebenbe 1699-ben; Marosvásárhelyen több erdélyi nagyúr eszközzésére létesült residentiajuk. (1705-ben.*) Ugyanez időtájt telepedtek Sz.-Udvarhelyre is, mindenütt tanintézetet nyitván. Úgy hogy a XVIII. században a rend fölosztásáig, Erdélyben is az ő kezükben volt a kath. ifjúság nevelése. Önként értetik, hogy iskoláikban itt teljesen azon tanrendszer szerint tanítottak, melyet e munka folyamában előadtunk. Kolozsvári akadémiajuknak I. Lipót visszaadta a hajdani benczés apátságához tartozott mindazon javakat, melyeket Báthory István már a jezsuitáknak adományozott. Ez intézetben gymnasiumi és teljes bölesészeti tanfolyamot tartottak. A theológiának csak egy részét, — a polemika theológiát — tanították, s a tanfolyamot a növendékek részint Nagy-Szombatban, részint a föllálitott fehérvári püspökség székhelyén fejezték be. Egyéb iskoláikban a syntaxisig, egypár helyen a rhetorikáig terjedő gymnasiumuk volt. Ez intézeteik azonban még a XVIII. század második felében is meglehetősen szegény állapotban tengődtek.

A Báthoryak után Erdély minden választott fejedelme a reformált vallásfelekezethez tartozván, s tényleg e felekezet képezvén az uralkodó elemet, a reformált tanintézetek kerültek állami gondviselés alá. Legfőbb kormányzójok maga az „orthodoxus” fejedelem s annak egyházi és világi tanácsa voltak. Az ezekre vonatkozó intézkedésekről az illető felekezet iskoláinak ismertetésénél szólnunk.

Az ágostai hitvallású szászok és az unitáriusok számukra biztosított szabadságukkal maguk intézkedtek iskolai ügyeikben.

Azonban az országgyűlések koronként az iskolaügyben valamennyi tanintézetre vonatkozó határozatokat is hoztak, melyek közül legyen elég megemlíteni a következőket:

A medgyesi 1614. (febr. 23.) országgyűlés felhatalmazván a felekezetek püspökeit egyházaik látogatására s a felügyelet gyakorlására, egyszersmind rendeli, hogy iskolákat, a mennyire lehet, mindenütt igyekezzenek állítani és fölépíteni.

Az 1619. (máj. 5.) fehérvári gyűlés az ünnepek meg nem tartásáért súlyos bírságokat szab ki, s még szigorúbb büntetés alatt rendeli, hogy e bírságokat az ispánok s ki-

*) Érdekes a m.-vásárhelyi kath. iskolának és parochiának újra keletkezése. A XVI. század óta 1703-ban jelent meg először rendes kath. lelkész, Székely Zsigmond, ki már agastyán lévén, a lelkészi teendőket az 1705-ben érkezett jezsuitáknak adta át. Ekkor Vásárhelyen csak két róm. katolikus hívő volt. A jezsuiták azonnal új kis egyházat, paplakot és iskolát állítottak. A vidékről összeszedték a kath. vallású növendékeket, kiket annál könnyebben magokhoz vonhattak, mert a kurucz mozgalmak miatt a szülők nem vihették gyermekeiket távolabb fekvő intézetekbe. Iskolájuk — melybe más vallásukat is szívesen befogadtak — csakhamar igen népes lett. Az elemi tanításra világi tanítót is vettek segítségül. Benkő Károly szerint (Marosszék ismert. 1860) a gymnasium alapját 1712-ben Hevenesi Gábor házfőnök tette le, négyezer forintot adván szegény tanulók élelmezésére. Sajátjából adta-e ez összeget vagy úgy gyűjtötte? nem tudom. Katona István szerint (l. fennebb 240. l. 78. jegyz.) a vásárhelyi intézetet Erdély nagyjai alapították. A jezsuiták buzgólkodására az egész székely földről, még Gyergyóból is hordták össze az adományokat pénzben, épület-anyagokban. Gyergyóból még ácsokat is küldtek. Mig működésök kezdetén (1705) két katolikus hívő volt: 1732-ben már nagyobbítani kellett helyiségeiket, s 500 tanulóra emeltek új épületet.

rálybírák az egyházfiak kezéhez adván, ezek kizárólag a városok és faluk templomaira és iskoláira fordíttassanak. „Egyházfiakul pedig mindenütt hiteles, jó lelkiismeretű, zálogos emberek állíttassanak.”

Az 1624-iki (fehérvári jún. 23.) országgyűlés VI. czikke a földesuraknak szigorú büntetés alatt megtiltja, hogy jobbágyaik azon fiait, kik nem öreg korukban s valósággal a tanulásért lépnek be az iskolába, onnét kedvök ellen kivigyék. E törvény többször, jelesül 1635-ben meg is újított.

Több törvények intézkednek arról is, hogy bármi rendben levő tanítók hivatalukban ne háborgattassanak, és katonák semmi körülmények között se szállásoltassanak iskolákba.

Vége nevezetesen az 1642. és 1656. között keletkezett azon törvények, melyek a tanulmányok czéljából külföldre mehetés szabadságát biztosítják.*)

Ezekre hivatkozva, az erdélyi kancellár még akkor is eltilthatatlannak nyilvánította a külföldi egyetemek látogatását, midőn Mária Terézia uralkodásának egy időszakában azt mindenkép meg akarták szüntetni, s a magyarországiakat jórészt nem is eresztették ki.

Mindezen törvények, ha nem is igen tartalmazznak szabadságú intézkedéseket, de mutatják az országgyűléseknek az oktatásról való folytonos gondoskodását,**) s pedig nagyobb mértékben, mint a magyarországi törvényhozás határozatai.

A fejedelmi hatalomnak a magyar királyra, illetőleg a Habsburg házra ruházásakor adatott ki 1691-ben az országgyűlés által is elfogadott leopoldi hitlevél, mely az ország alkotmányával együtt biztosítja a bevett négy vallásfelekezet szabadságát, templomait, iskoláit, ezek mindennemű alapítványait s fejedelmi adományait, valamint általában az eddig hozott törvények megtartását. Egyszersmind kiköti, hogy a katolikusok is — egyéb felekezetek sérelme nélkül — mindenütt, hol hiveik vannak, szabad gyakorlatot élvezhessenek, különösen pedig Kolozsváron és Fehérváron egyházat állíthassanak.

E hitlevélnek s a benne biztosított törvényeknek kelendő a XVIII. században is az iskolák fő jogalapjául szolgálnia.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár 1881 szept. 17-én.

— Br. Kemény István temetése f. hó 16-án d. u. 3 órakor történt meg, majdnem oly imposáns mérvű részvét között, mint a mekkorát a megboldogult oly méltán megérdemelt. Enyed már korán szokatlan sürgéssel volt tele: az országrész különböző tájairól seregeseleg érkeztek a nagyszámú tisztelők, kik bár az utolsó tisztességtételben részt akartak venni. A város- és megyeházán, valamint a tanodán gyászlobogók lengettek, s az utcákat meghatott

arcú férfiak töltötték be. Délelőtt tíz órakor a nagy-enyedi főtanoda tanári kara vonult ki a közeli Csombordra, hogy az ősi Kemény-lak falai közt setétlő koporsóra letegye az intézet kegyeletadóját: egy szép koszorút, jellemző feliratos szalagjával. Akkor már az egész ravatalt nagy számú koszorúk boríták, s az udvar és nagy terem már gyászoló közönséggel volt tele, mely óráról-órára növekedett, úgy, hogy mire a gyászszertartás órája elkövetkezett, az oszloposorok előcsarnok elé fölállított ravatalt s az egyszerű érczkoporsót ezerek és ezerek állták körül. A főtanoda népe, előjárósága, a megye és város tisztikara, a nagyenyedi, fehérvári és szebeni egyházmegyéek majdnem teljes számú papsága, espereseikkel, a gyulafehérvári és tordai k. törvényszék számos tagja, a m. k. honvéd tisztikar, a 48-as honvédek, a nagyenyedi tűzoltók zenekarukkal, a főtanodai énekkar, a közel és távol vidék számos kitűnősége, Enyed polgársága és diszes női közönsége, Csombord és a közeli falvak köznepe, Kolozsvár, Torda, Felvincz, Fehérvár, Marosvásárhely tájairól számos tisztelő környezé, betöltve a tágas udvart, a koporsót, mely mellett kétfelől a szebbnél-szebb koszorúkat tartó fiatalság hosszú sorai nyultak el. A pap lapunk szerkesztője volt, a majdnem teljes számban megjelent Kemény-, Bánffy-, Zeyk-, Teleki-, Bethlen- és Gyárfás-családok által elfoglalt oszloposarnok előrészéről meghatottan ecsetelte a nagy veszteséget, mely a családot, a megyét, a tanodát, az anyaszentegyházat és az egész hazát Kemény István halálában érte. Alig vala szem a népes gyülekezésben, melyet az önkénytelen kicsordult könnyek meg ne nedvesítettek volna, midőn összegezve hallók s végig futottuk gondolatunkban, hogy mit borított el örökre az a koporsó. Utána Damokos László, marosvásárhelyi királyi táblai bíró, a megboldogultnak egykori képviselőtársa, hangoztatott ékes, költői, de igaz búcsúszavakat az elköltözött-höz s a tűzoltók gyászindulójának hangjai után hosszú-hosszú sorban indult a menet a kert egy árnyas helyén ideiglenes sirhoz, mert végleges pihenőre, a megboldogult óhaja szerint, a drága porok egy hegycsúcsra építendő sirboltba fognak utóbb helyezettetni, szemben a szépen viruló szőlő-hegygyel, a gyönyörűen gondozott kert és ősi lak fölött, honnan a bájos Marosvölgyre s a távoli toroczkai, abrudbányai havasokra nyílik a szép kilátás. Az a sirbolt némán is beszédes tanúja lesz annak, hogy mit tett és hatott Kemény István 70 éves élete folyamán e téreken! A sirnál Elekes Károly, igazgató tanár a főtanoda, Csató János, alsófehér alispánja a megye nevében mondtak rövid, szívből jövő búcsút, s ezzel a közönség és a gyászdal zokogásai közt lebocsátották és betemetették a drága hamvakat rejtő koporsót. Legyen a pihenés oly csöndes neki, a mily zajos, tetteiben gazdag vala áldott élete!!

— A kolozsvári tud. egyetem új hatóságainak beigtatása és a tanév ünnepélyes megnyitása vasárnap f. hó 11-én ment végbe a városi vigadó nagytermében. Az ünnepélyen szép számú közönség és az egyetemi ifjúság tömegesen vett részt. A terem felső részében volt berendezve az egyetem tanárai számára készített zárt hely, közepén a felolvasó asztallal. Dr. Haller Károly volt rektor, mellén a csak nem rég kapott III. oszt. vaskorona-renddel jelent meg a felolvasó asztalnál s felolvasta beszámoló beszédét, melynek végeztével eljenzések között adta át helyét az egyetem új rektorának, dr. Ajtai K. Sándornak, ki diszmagyar ruhában lépett fel az emelvényre s olvasta fel a hallgatóságra osztatlan hatást gyakorolt székfoglaló beszédét. A közönség a kitűnő beszéd felolvasása után zajos eljenzések között fejezte ki teljes elismerését. Dr. Haller Károly volt rektor beszédéből szükségesnek tartjuk megemlíteni a következő statisztikai adatokat a múlt évre vonatkozólag. Az egyetem négy karánál összesen 41 rendes, 1 rendkívüli, 1 helyettes, 4 magántanár, 1 előadó, 2 magántanító, 16 tanársegéd, 4

*) Aprobata Constitutio P. III., Tit. 4. és Comp. Const. P. III., Tit. 9, art. 1.

**) Hozzájuk véve a kollegiumok állításáról szóló s alább ismertetendő 1622-iki törvényeket is.

műtőnövendék (tehát összesen 70) működött. A tanári testületnek a tudományos társulatok körében és az irodalom terén kifejtett működése a lefolyt tanévben is jelentékeny eredményekben nyilvánult. Az egyetemi hallgatók létszáma az első félévben 470, a másodikban 480 volt, kik közül nemzetiiségre nézve 409 magyar, 28 német, 33 román. Vallásra nézve volt az első félévben r. kath. 212, gör. kath. 24, gör. kel. 11, ágost. hitv. 32, helv. hitv. 139, unit. 20, Mózes val. 23; a második félévben pedig r. kath. 202, gör. kath. 22, gör. kel. 10, ágost. hitv. 31, helv. hitv. 124, unit. 29, Mózes val. 21. Kiállított a 4 karnál összesen 35 tudori, a tanárvizsgáló bizottságnál pedig 32 tanításra jogosító oklevél. Az egyetemi hallgatók szorgalmáról és tudományos törekvéséről szép bizonyosságot teszen az, hogy a múlt évben 2065 frt. osztatott ki pályadíjakban, a mi még egyszer annyi, mint a megelőző évben. Ezenkívül részesült a hallgatóság az első félévben állami s nem állami ösztöndíjból és tandíjelengedésből 10,187 frt., a másodikban 12,915 és így összesen 23,102 frt. javadalmazásban. A joghallgatók segélyegyletének tőzsvagyona 6427 frt. 38 kr.; a múlt tanévben 360 frtot fordított segélyezésre. Az orvostanhallgatók segélyegyletének a vagyona 3173 frt. 70 kr. (a segélyezést még nem kezdette meg), a gyógyszerészhallgatóké 1272 frt. 33 kr. (a segélyezést még nem kezdette meg). A középiskolai tanárjelöltek segélyegylete a múlt év végén alakult és erősített meg. A „Julia” román ajkú egyetemi polgárok önképző és segélyező egylete a múlt évben 260 frtot fordított segélyezésre. — Ugyancsak folyó hó 11-én a budapesti egyetemi templomban „Veni sancta” volt számos tanár és tanuló ifjú részvételével. Azután az ifjúság a diszterembe gyűlt, hol dr. Vécsey Tamás, jogkari dékán mondott olyan beszédet, a mely valóban méltó, hogy ne csak az ifjúság könnyelműbb része, hanem a rendőrség is a legkomolyabban szívére vegye. Beszölt Vécsey az anyagi és erkölcsi romlásról, melyet az idéz elé, hogy az egyetemi ifjak közül számosan látogatják a játékbailangokat, vesztegetve pénzöket és időjüket, megrontva becsületérzésöket és jellemöket. Vécsey szerint a játékkórság egyik főoka korunk romlásának, a sok sikkasztásnak, hűtlenségnek, öngyilkosságnak és amerikai párbajnak, sok házi élet feldululásának. Arra buzdította az egye-

temi ifjúságot, hogy munkálkodjék szorgalmasan, mert leg-hatalmasabb szer ilyenmű baj ellen a munka, szorgalom. E beszéd, mely az elhangzó éljenzésnél többre érdemes, valóban megérdemli, hogy hasson azokra, kik képesek még jobb útra térni.

— Br. Kemény István haláláról, a n.-enyedi főtanoda is adott ki gyászjelentést, mely következőleg hangzik: A nagy-enyedi ev. ref. Bethlen főtanoda előljárósága mélyen megrendült kebelével tudatja, hogy a vezetése alatt álló tanintézet szeretve tisztelt, legidősebb főgondnoka: magyar-gyergyó-monostori br. Kemény István áldásos tettekben gazdag életét, folyó év szeptember 15-én, reggel 2 órakor, 71 éves korában, hosszas szenvedés után, csombordi birtokán bevégezte. Hült tetemei folyó hó 16-án, délután 3 órakor fognak a — Csombordon tartandó gyászszertartás után — ideiglenesen ottani kertjébe elhelyeztetni. Kit — mint ez intézet egykori növendékét — az ifjú korból mindvégig megőrzött kegyelet, — mint 33 éven át fáradhatlan curatort — az éber gondosság és buzgó vigyázat fűzött e tanodához; kit jósága egész életében pihenni soha sem hagyott: halálában legyen béke és nyugalom kisenvedett porainak

— A Székely-Mikó kollegiumnál az Antal Zsigmond halálával üresedésben volt pénztárnoki állomást — a „Nemere” szerint — az előljáróság betöltötte, megválasztván Vásárhelyi Samú takarékpénztári könyvvezetőt. — Megemlítjük továbbá az előljáróság egyik-másik irányban tett s az iskola emelkedését célzó azon fontos intézkedését, hogy tanári lakásul és bérháznak megvette a kórház soron fekvő Székely Gergely-féle házat.

— Papi vizsgálat. Folyó hó 5, 6 és 7-ik napjain N.-Enyeden főt. Nagy Péter elnöklete alatt megtartott papi vizsgálatra jelentkeztek összesen 17-en, kik közül 7 kitűnően, 4 jelesen, 5 egyszerűen képesítettet, 1 pedig vizszaútasított.

— Puskás Lajos nyéni ref. lelkész társunkat megrendítő csapás érte. Neje, ki egy gyermeknek lett volna életet adandó, vasárnap éjjel a szülési kínok közt meghalt. A hű és gondos anyát négy árvája siratja. A holttestet Seps-Szentgyörgyre vitték s nagy részvét mellett temették el a családi sírboltba.

III. IRINDIETÉS.

Alólírt szezónél 2 frt. 50 krért megrendelhető ily című munka:

EGYHÁZI BESZÉDEK,

az egyházi esztendőnek minden ünnepére és vasárnapjára.

(1—1)

IRTA

KOLBENHEYER ALBERT,

csernyei evang. lelkész.

(2 füzet, 381 lap, összesen 67 beszéd.)

A tiszta jövedelem a csernyei evang. gyülekezet felsegélésére fordítatik. A könyv bérmentve küldetik keresztkötésben.

Csernye (postahely, Veszprémmegyében.)

Megjelenik
minden vasárnap.

Szerkesztőégi s kiadói szállás:

b.-farkasutca 16. sz. hova
a lap szellemi s anyagi
ügyeit illető minden küldem-
mények czimzendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

Hirdetési díjak:

Kétszer hasábozott garmond
sor vagy annak tere 5 kr.
Bélyegdíj minden beigtatás
után 30 kr.

Nagyobb és többször megje-
lenő hirdetéseknel külön ked-
vezményt nyújt a kiadóhivatal.

Előfizetési ár:

Egész évre 6 frt., félésre 3
frt., évnegyedre 1 frt 50 kr

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Tartalom: Cameraticumaink ügyében. — Milyen legyen jelen korunkban az egyházi beszéd? (Folytatás.) Vas Tamás. — Az áll. ig. tanács r. üléséből. r. t. — Egyházi lapszemle. — Iskolai értesítő — Külföld. — Tárcza: A megnyugvás. (Rajz.) Gyarmathy Zsigánétól. — Különfélék. — Körözüvények. — Szerkesztő postája.

CAMERATIKUMAINK ÜGYÉBEN.

Kolozsvár, 1881 szept. 21.

Olvasóink tudni fogják, hogy cameraticumaink ügyében, a magas kormány s egyházkerületünk perintező bizottsága között létrejött s Király ő Felsége által is helybehagyott per-közi egyesség csak azon esetben emelkedik jogerőre, ha ez egyességet a törvényhozás jóváhagyja s az évi járadék-többletet az országos költségvetés rovatába, mint állandó kiadást, fölveszi s megszavazza. Azon kedvező helyzetben vagyunk, hogy a minisztertanácsnak előterjesztését, illetőleg indokolását e reánk nézve oly nagyfontosságú s minket oly közelről érdeklő ügyben, egész terjedelmében közrebocsáthatjuk.

Az előterjesztés így hangzik:

Az erdélyi helv. hitv. evang. egyházak, tanodák és né- mely r. kath. lelkeszség számára kamarai járandóságok fejében eddig felvett 3545 frt. helyett az erdélyi ev. ref. egyházkerület javára az 1882-ik évi költségvetésbe cameraticum beneficium gyanánt 14,000 frt. és a három r. kath. lelkesz részére ugyanezen czimen 187 frt., tehát a múlt évi javadalmazáshoz képest összesen 10,642 frttal több irányoztatott elő, mely többlet, minthogy a három róm. kath. lelkesz járandósága változást nem szenvedett, a nevezett református egyházkerület javára esik.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgató tanácsa, az erdélyi fejedelmeknek adománylevelei és d. e. Lipót császár ő felsége diplomája alapján, minthogy e részbeli kérvényei administratív úton visszaútasítottak, pert indított a kincstár ellen.

Az említett egyház cameraticum beneficium czime alatt évi 3358 frt. 25 krt eddig is élvezett, mely összeg az

1881. évi államköltségvetés XIX. fej. 4. czime, 9 rovat alatt felvett 3545 frtnyi tételben foglaltatik, míg a 186 frt. 75 karral mutakozó többlet némely róm. kath. lelkesz járandóságát képezi.

Keresetében az egyházkerület a fennebbi járandóság pótlását kérte:

a) az eredetileg az 1698. évig készpénzben, sóban és terményekben élvezett járandóságokat jövőre természetben (a mi hozzávetőleges érték szerint 73,684 o. é. forintot képezne);

b) a múltira nézve, tőke fejében 568,094 frt. 33 krt és részleteinek 180 évről számításba tett 4 % kamatait.

Noha a kincstári jogügyek igazgatósága ezen keresetbe vett követeléseket tisztán jogi szempontból megítélhetleneknek véli, főleg az elévülésre hivatkozván, mégis oly köz-kormányzati és méltányossági okokat emelt ki, melyek alapján a követeléseknek méltányos alapon leendő kiegyenlítését a kormány czélszerűnek találta.

Az egyezség, melynek megkötését egyideig az egyház képviselőinek túlságos követeléseik akadályozták, s a tárgyalások félbe is szakadtak, utóbb 1881. évi márczius hó 6-án mégis létrejött s a m. kir. pénzügyminiszternek ugyanazon évi április 17-én 15,522 sz. alatt a minisztertanács hozzájárulásával tett előterjesztése alapján ő felsége 1881. évi április 22-én kelt legfelsőbb elhatározásával a kincstári jogügyi igazgatóság és az erdélyi reform. egyház közötti egyezségnek jóváhagyására a pénzügyi minisztert felhatalmazni méltóztatott. Ezen egyezségben foglalt kikötés szerint az eddigi évi 3358 frt. 25 krnyi járandóságnak évi 14,000 frtra leendő felemelése és 1882. évi január 1-től kezdőleg évről-évre s örök időre ez összegben fizetése akkoron válik az államkincstár nézve kötelezővé, ha a törvényhozás, a felperes egyházkerület eddigi 3358 frt 25 kr.-nyi járandóságának többletét, azaz 10,641 frt. 75 krt az 1882 évi államköltségvetésben megszavazza s állandósítását kimondja.

Azon közérdekű és méltányossági indokokból, melyek a kormányt az egyezség megkötésére indították, szükségesnek látszik a következőket említeni fel.

Történelmi tény, hogy Erdélynek a felséges ausztriai ház uralma alá lett bocsátása idején, Erdély belélete, úgy vallási, mint politikai tekintetben hosszú időig forrongásban állott, s e forrongás oly mérveket öltött, hogy annak lecsillapítása végett s a béke helyreállítása érdekében a köz

ponti kormánynak nem egyszer kellett politikai úton a világi és felekezeti rendekhez oly intimatumokat kibocsátani, melyek értelme nem állott mindannyiszor kellő összhangzásban azon rescriptumokkal, melyek az általános udvari kamara útján a kincstári jószágok rendezése és a felekezeti sérelmek czélba vett kibékitése tekintetéből, különösen a fiscalis jószágok rendezésére kiküldött kamaralis commissiohoz kibocsáttattak.

Az előbbieket biztató ígéreteiből ugyanis a református rendek sérelmeiknek méltányosabb kiegyenlítését nem minden alap nélkül remélhették; míg a kamara útasításából azon elpalástolhatlan ellenmondás emelkedik ki, miszerint czélul az tűzetett ki, hogy a fiscalis javadalmakra neheztelendő igények lehetőleg lejjebb szállíttassanak; sőt ha a kormány compromittálása nélkül kivihető, azok érvénytelenítenek.

Az akkori kormány politikai és administratív intézkedései közt az ellenmondások annyira szembetűnők voltak, hogy míg a mindkét felekezeti igények tárgyalása felett 1699 és 1700-ik évben megtartott minisztertanácsai konferenciákban a jogegyenlőség elvének alkalmazása mondatott ki, és a katolikusok javadalmai nyomban folyósítottak is, sőt e kívül nagyértékű uradalmak és egyéb jelentékeny egyházi és iskolai javadalmak birtokába jutottak: addig a reformátusok státusának évtizedeken húzódott tárgyalások után 4051 m. forintba leszállított segélyezésének folyósítása is sok akadályokra talált; az egyes református papok pedig a hitközségi hívektől szedett tízed javadalmak élvezetében is háborgattak.

Ezekből láthatólag azon felfogásnak kell helyet adni, hogy az akkori politikai elvek a reformátusok jogos igényeinek tárgyalásánál nem kis mértékű nyomást gyakorolhattak és hogy a reformátusok, bár igényeiknek méltányos kielégítését a kancelláriai leiratokban foglalt ígéretek alapján méltán várhatták: azoknak elvileg meghatározott jogegyenlőség mérve szerinti méltányosabb megállapítását csupán politikai okok hátráltathatták.

A kincstári jogügyek igazgatósága által kötött s általa elfogadandónak véleményezett szóban lévő egyezség egyrészt a per esélyeinek elejét vevén s másrészt a református egyházkerület méltányos igényeinek kielégítést nyújtván, a 10,642 frtnyi járandósági többletnek megszavazása annyival inkább indokoltnak mutatkozik, mennyivel inkább bizonyosabb, hogy ezen egyezségnek kétségen kívül azon üdvös eredménye is lesz, hogy az erdélyi ev. ref. egyház sokszor panaszkodott sérelmei orvosoltatván, hívei megnyugvást találандnak és az egyház, anyagi segélyezésének ezen gyarapítása mellett hatásosabban fog azon hivatásának megfelelni, mely a közművelődés terén feladatát képezi.

A mi a három r. k. lelkész részére előírányzott 187 fitot illeti, ezen járandóság, mint elől említettett, változás alá nem esett. A különbség a múlt évi költségvetéshez képest az, hogy míg eddig az összeg a ref. egyházkerület járandóságával egybefoglaltatott, addig az most megkülönböztetés és világosság kedvéért önálló tétel gyanánt látszott czélszerűnek előírányzni.

Milyen legyen jelen korunkban az egyházi beszéd?

(Folytatás.)

Azonban az egyházi beszédnek nemcsak külalakja az, a mi jelen korunkban figyelmet érdemel, hanem — sőt ez természetesen végtelenül fontosabb — a tartalom. S itt megint a fennebb felhozott ellenvetéssel állunk szemben. „Tehát az egyházi beszédnek még tartalma is változhatik a korszak szerint? még ennek is újítást kell szenvedni? E szerint többé már nem az Isten ígéje képezi az egyházi beszéd tartalmát, hanem a modern bölcsélet evangéliuma? Nem, ez nem lehet; ez már csakugyan kárhozatos tévút. Valamint a keresztyéni élet minden térein, úgy az egyházi beszédben is, el azzal a nyomorult és veszélyes subjectivitással, a mely gyökere minden rosznak, a mely aláas minden isteni tekintélyt, még az Isten ígét is és ennek helyére a változó emberi tételeket állítja s épen ezért nem épít, hanem szüntelen zavar és rombol! „Nem, épen ennek a subjectivitásnak a bűne az, hogy az egyházi beszéd elvesztette tekintélyét, hatását, befolyását a szívekre és az életre. Vissza kell ismét foglalnia helyét; az egyházi beszédnek tárgyilagosnak kell lennie ismét, pusztán tárgyilagosnak és egyebet nem kell prédikálni, mint a bibliai tant, az egyház dogmáit, minden alanyi hozzáadás kizárásával, minden modern cziczoma nélkül, tisztán, meghamisítatlanul.“

Nem lehet tagadni, hogy van bizonyos jogosultsága e fennebbi felajdulásnak s az abban kifejezett követelésnek; de másfelől azt is ki kell mondanunk, hogy e követelés a legnagyobb mértékben egyoldalú. Az egyházi beszédnek tárgyilagosnak kell lenni; ez tagadhatatlan és elengedhetetlen. Nem állhat az szolgálatába sem a korszaknak, sem a divatnak. Nem egyszer állhatunk napjainkban úgynevezett divatos egyházi szónokokat, a kik beszédüket teletömik jól hangzó frázisokkal, szelleműs fecsegésekkel mindenről, a mit csak beránthatnak beszédjökbe; és el is érik a nekik tetsző eredményt, de építeni, nem építenek bizonyára. Igen, tárgyilagosnak kell lenni az egyházi beszédnek s ezen kívánalmat különösen két szempontból hangsúlyozom! Egyfelől azon értelemben, a melyben a szent könyv is hangoztatja azt: az apostoli beszéd értelmében, a melynek alapjelleme ki van mondva Pál apostol szavaiban: „Mikor ti hozzátok mennék, atyámfiai, nem mentem, hogy az Isten bizonyágtételét nagy ékesszólással és bölcsességgel hirdessem néktek; mert nem végeztem volt magamban egyebet v alamit tudni tiköztetek, hanem a Jézus Krisztust, azt pedig, a ki megfeszítettetett.“ S valóban az apostolok tudták, hogy mit tesznek; tudták, hogy miben áll az ő beszédük hatalma, ők nem prédikálták a Krisztusról való tant, hanem magát a Krisztust prédikálták, őt, személyének az emberiségre nézve centralis jelentőségében. S épen ez az a főkövetelmény, a melyet a jelenkor egyházi beszédében első sorban kell kiemelnünk, első helyre kell tennünk, ma inkább, mint

valaha. Olyan időben, a midőn a dogma hitelében oly sokat vesztett, midőn a kétely oly mély és általános hatalmat vett a szíveken, teljes készséggel és egész lélekkel aláírhatjuk Meier dresdai prédikátor ama szép szavait: „a mi az embert a keresztyéni igazságról meggyőzi, az le is kell hogy győzze őt; a mi pedig legyőzi az embert, az nem az emberi okoskodások elmeéle, nem a vakító bizonyítások hatalma, hanem a Krisztus szereteténnek és szentségének fénye. Ah, ha lenne valaki, a kinek sikerülne leleplezni a mai nemzedék előtt az isteni megváltó képét, a maga isteni fenségében és a maga mély emberiségében, hogy felnyílnának a nemzedék szemei és megláthatnák nem azt a Krisztust, melyet az emberi bölcsesség festett, hanem a valódi, az igazi Krisztust, az evangelium Krisztusát; az lenne az igazi reformátor, ki a kor kételeyeit eloszlatná s lecsendesítené annak legmélyebb szükségét!” Mindenekelőtt ez értelemben kell a mai kor egyházi beszédének tárgyilagosságnak lenni. Igen s még egy más tekintetben is! A biblia, e forrása az életnek, fájdalom, sok tekintetben van ma elzárva a nép előtt. Ez, mely egykor az emberiségnek legbecsessebb házi kincse volt, ma már nem több és nem egyéb, mint egy iskolai könyv, mely ha itt-ott még megtalálható is, de portól lepetve. Nem lehet azért reánk, lelkészekre, fontosabb és sürgetőbb feladat, mint a bibliát ismét becsessé tenni népünknek, s nekem úgy tetszik, hogy az erre vezető utat mi magunk mellőztük és mellőzzük, a mennyiben a biblia szöveget nem értékesítjük az egyházi beszédben úgy, a mint lehetne és kellene. Vannak mai napság elég nagy számban egyházi szónokok, a kik nem veszik számba azt, hogy az egyházi beszédre nézve főfeltétel a bibliai szöveg alapos tanulmányozása. Az ilyenek egyházi beszédeinél a szöveg csak motto, mely oda van bigyesztve a bevezetéshez, igen sokszor talán nem is azért a főgondolatért, a mit magában foglal, hanem sokkal inkább az összefüggésből kikapott egyes szóért; aztán ha szerencsésen eljutott a szónok tárgyáig, akkor ott hagyja, félrelöki a szöveget; vagy ha itt-ott még történetesen megjelenik a szöveg, úgy tűnik fel az, mint valamely oda beeresztett folt. Így aztán nem lehet csudálkozni, ha a biblia szavai lassanként idegenekké lesznek a hallgatók előtt, s ha lassanként kivész az a tudat a hallgatók lelkéből, hogy a biblia a hitnek forrása, az egész keresztyéni élet dajkája, tápláló anyja s aztán idő multával a nép úgy nézi azt, mint a mely semmi összeköttetésben nem áll a mindennapi élettel és az ő életviszonyaival. Nem, minden egyházi beszédnek, kivétel nélkül mindeniknek, habár most egyik, majd másik oldalát helyezze is előtérbe a szövegnek, fel kell használnia teljesen azt; s mialatt egyfelől a bibliai gondolatok kimeríthetetlen gazdagságát és mélységét tünteti elő, addig másfelől fel kell tüntetnie ugyanannak alkalmazhatóságát az emberi életre s annak különböző viszonyaira, hogy lássák a hallgatók, miszerint az még ma is az Istennek ha-

talma. Ily módon a biblia iránti hitel és előszeretet ismét felébred a hallgatóságban. Ezen értelemben mondom, hogy a jelenkor egyházi beszédének főkölléke az, hogy tárgyilagossá, azaz bibliai legyen!

Vas Tamás.

(Folytatása következik.)

AZ ÁLL. IG. TANÁCS R. ÜLÉSÉBŐL.

Kolozsvár, szept. 18.

Jelen voltak: főtiszt. Nagy Péter püspök, mint elnök; dr. Kolozsvári Sándor, dr. Szász Béla, dr. Jenei Viktor, Parádi Kálmán ig. tanácsosok, Bodor Antal titkár, Szabó Ádám számvevő és Deák József pénztárnok.

Az időközben elnököleg ellátott 12 ügy bejelentetik és tudásul vétetik.

Főtiszt. püspök afa tudatja, hogy Kovács Sámuel deési egyházközségünk papja f. hó 14-éről értesítette, hogy f. hó 9-én reggel megboldogult Cserényi Károly, kaczkói birtokos egy, a püspök urhoz intézett levelet és egy meghatalmazványt bízott reá. A levélben nevezett örökhagyó értesíti a püspök urat, hogy Schilling Rudolf közjegyzőnél egy végrendeletet tett le és a bemutatott felhatalmazvánnyal feljogosítja és felkéri püspök afiát a végrendelet átvételére. A levél szavai szerint: „végrendeletében az alsó-balázsfalvi, árpástói és kaczkói szentegyházak felsegélésére pénzbeli vagyonából kevés adományt szentelt.”

T. Róth Pál egyházmegyei gondnok felkérte s megbizatik a t. Kovács Sámuel deési e. k. paptól e kimutatásban jelzett pénzek és értékpapírok átvételére s lehetőleg személyes behozatalára, úgyszintén a deési e. k. iskolájának hagyományozott könyvek átvételére s az iskolarészére átadására. A titkár útasittatik az örökhagyó végrendeletének hiteles lemásoltatására.

A felvinczi egyházközség kölcsön-kérvényére kilátásba helyez az igazgató tanács 2000 frt. kölcsön utalványozását, előlegesen fizetendő 6% kamatra és évi utólagos 200 frt. törlesztésre, ha azt az illető egyházközség kellőleg biztosítani tudja.

A dr. „Szotyori“-alapítvány élvezetére (190 frt.) Márk Zuárd orvosnövendék neveztetik ki.

A bürgezdí egyházközség által megvételre ajánlott, a nevezett egyházközség temploma közvetlen szomszédságában lévő 1234□ ölnyi telek megvásárlását az ig. tanács is előnyösnek találván, felhatalmazza a bürgezdí egyházközség elöljáróságát 1000—1500 frt. erejéig az árverésben leendő részvételre.

Láng Károly jelentése a moldva-oláhországi missio állapotairól tudomásul vétetik, s egyidejűleg felhivatik, hogy a Plojesten szükséges javításokról költség-előirányzatot készíttessen és küldjön fel.

r. t.

EGYHÁZI LAPSZEMLE.

A „Protestáns Egyh. és Isk. Lap“ 38-ik számában Vasváry Sándor „A kereszteltek anyakönyvezésére vonatkozó miniszteri rendelet“ feliratú vezércikkében ezt írja:

Egy éve, hogy megjelent ama miniszteri rendelet, mely az anyakönyv vezetésével megbízott közegeket szigorúan kötelezte a kereszteltek bejegyzésénél, különösen az előttük ismeretlen szülők gyermekeinél, amazok házassági bizonyítványát bekövetelni, s már is sok, törvényt a tiszteletben tartó lelkész tapasztalhatta, hogy mily nehéz feladat e rendeletnek teljesen megfelelni. A lelkész, midőn a törvényt betölti, békéjét és nyugalmaát áldozza fel. De ez még csak hagyján. A plebánus megkereszteli bizonyítvány nélkül is, mert az atya kívánja, mert gyakorlatból tudja, hogy azért büntetés nem éri. Ha a lelkész esketési bizonyítvány nélkül keresztel, éppen semmit sem nyer, sőt veszít. Mert ha netalán törvénybe ütköző dolgot követ el, ki tudja milyen büntetést mérnek rá. De ennél nagyobb a morális veszteség, ha bizonyítvány nélkül keresztel, mert elveszti hitelét, s még szemére is lobbantják, ha egyszer a törvény meg nem tartása által valakinek kedvezett. Keserű tapasztalatok ezek. De hát mit tegyünk? Eleget tegyünk-e a miniszteri rendeletnek, vagy ne? Bizonyára be kell töltenünk, mert törvény és mert jól felfogott érdekünk parancsolja. De hogyan? Ez a bökkenő. Folyamodjék a nemsokára összeülendő zsinat a minisztériumhoz, hogy az e tárgyan kiadandó, de semmi más esetben nem használható esketési bizonyítványokat a bélyeg alól mentse fel. És ha a minisztérium kérelmünknek helyet ad, mit a törvény megtarthatása érdekében sem szabad megtagadnia: útasíttassék az egész lelkészi kar, hogy minden ezután kötendő házasság alkalmával, mindazoknak, a kik a más-hova költözésnek ki vannak téve, a bélyegtelen díjtalan esketési bizonyítvány kezökbe adandó; valamint a korábbi házasságokból származó gyermekek törvényességének igazolására szükséges esketési bizonyítványok is, a megkereső lelkészi hivatalhoz bélyeg és díjmentesen megküldendő, megjegyezvén, hogy az így kiállított esketési bizonyítványok csakis a jelzett esetben bírnak bizonyító erővel és semmi más esetben nem használhatók. A kérdéses miniszteri rendeletnek így lehetne legkönnyebben eleget tenni. Így megszabadulnánk a büntetéstől való rettegetéstől és a kellemetlen surlódásoktól hűveinkkel. Mindenesetre megérdemli, hogy tegyünk érte valamit.

ISKOLAI ÉRTESÍTŐ.

— Ötödik közlemény. —

A kolozsvár-városi államilag segélyezett felsőbb leányiskola első évi Értesítője megjelent s részletesen megismerteti a közönséget e jóra való intézet

történetével s egész belső berendezésével. E női középiskola célja alkalmat nyújtani arra, hogy benne társadalmunk női tagjai nemük sajátlagossága, s a társadalmi jelen viszonyok által föltételezett, de egyszersmind oly mérvű általános műveltséget szerezhessenek, a mely egyfelől élethivatásukra szükséges, másfelől megfelel azon általános műveltségnek, melyet a férfiak saját életcéljaik érdekében a gimnasiunaink és reáliskoláinkban nyerhetnek. A tanfolyam négy évig tart, tananyagát és tantervét illetőleg befejezett egészet képez. Az első osztályba oly leányok vehetők fel, akik 12-ik életévüket betöltötték, s a hat elemi osztályt valamely nyilvános iskolában jó eredménnyel végezték. A kik magánintézetben jártak, azok a népiskola VI-ik osztályának tárgyaiból főlvételi vizsgálatot kötelesek tenni. A többi osztályokba való felvétel is nyilvános bizonyítvány vagy felvételi vizsgálat alapján történik. Az intézet a városi iskolaszék kebeléből kiküldött felügyelő bizottságnak ellenőrzése alatt áll, s De Gérandó Antonina igazgatónő kitűnő vezetése mellett a legörvendetesebben fejlődik. Az első iskolai évben már 56 növendéke volt, kik a legszebb eredménnyel haladtak; most pedig, a második tanévben, a mikor a harmadik osztály megnyílt, növendékei száma a 90 felé jár. Fényes bizonyítéka, hogy mennyire házagpótló e női középiskola Kolozsvárra és Erdélyre nézve általában, s hogy mennyire felkarolta a közönség azonnal, melynek érdeklődése és rokonszenve nemcsak a fölkarolásban nyilatkozik, de abban is, hogy a társadalom előkelőbb osztályainak tagjai közül igen sokan meglátogatják az új intézetet. Kívánjuk, hogy évről-évre csak erősödjék és virágozzék!

KÜLFÖLD.

Az egyetemes methodista gyűlés.

— Saját levelezőnkől. —

London, szept. 7.

A gyűlés e hó 7-én kezdődött a City Road Chapelben, istenitisztelettel; a moderatori széket Rev. dr. Osborn foglalta el, a ki elnöke egyszersmind a brit Wesleyan methodista gyűlésnek. Az egyetemes gyűlés áll 400 tagból, a kik 3—4 millió methodista egyháztagot képviselnek és ezenkívül 23 millió más hozzájuk tartozót. Egy futólagos pillantás a methodista egyházak és missziói állomások térképére, igazolja azon állítást, hogy a methodismusnak oly nagy birodalma van, melyen a nap soha sem megy le. India, China és Japán képviselve vannak, úgyszintén Németország, Olaszország, Franciaország és az angol gyarmatok csaknem mind; képviselve van Európa és Amerika; Ázsia és Afrika pedig nagy részben. A gyűlésen a lelkészek és világiak egyenlő számmal vannak.

Az egyházi beszédet dr. Simpson philadelphiai meth. püspök tartotta, nagyszámú hallgatóság előtt. Ezelőtt 130 évvel — mondá — a methodismus csak néhány deákából és nevelőből állott. Beszéde folyamában vázolta Wesley küzdelmeit és őt Lutherhez hasonlította. A mint Luther a worms-i gyűlés előtt állott, farkasszem nézve a világi

hatalommal és így szólt: „Másképp nem tehetek, Isten engem úgy segítjen“, úgy állott Wesley a gúny és üldözés között.

Tanulmányaitól, törekvéseitől, terveitől, határtalan jótekonyságától semmi sem riasztotta el. Foglyokat látogatott, prédikálva előttük; iskolákat szervezetta szegények számára stb. Vallásos iratokat irt és adott ki és segédkezet nyújtott arra, hogy létrejöjjön egyike az első vallásos iratokat terjesztő társulatoknak. Krisztust választotta példányképül, körüljárt, mindig jót cselekedve. Azóta 100 esztendő telt el és azok, kik szemrehányással illették őt — meghaltak és el vannak feledve, de Wesley él, philosophusok, államférfiak és történetírók tisztelettel említik nevét, utódai támadtak a föld minden részében. Ma Wesley utódai több mint 30 különböző nyelven hirdetik az evangeliumot, szabad és teljes váltságot hirdetvén a népeknek. A methodismus e sikert nem kardnak vagy udvari kegynek köszöni, hanem tanai komolyságának.

A délutáni ülésen dr. Osborne beszélt. Midőn 100 év előtt — úgymond — Wesley János prédikált, csak 44,000 methodista volt az amerikaiakkal együtt, míg most e csekély szám milliókra szaporodott. Meg van győződve, hogy a tanok, melyeket hirdetnek és a szellem, melyet művelni igyekeznek, a keresztyénség elterjedésére és végleges győzelmére vezetnek. A tan, mit hirdetünk, — így szól — kétség nélkül, katolikus, de nem római vagy angol katolikus, hanem *καθολικός* a szó valódi értelmében.

Este Lord Mayor M. Arthur és Lady Mayoress, kik a Wesley egyház tagjai, fogadták az egyet. gyűlés képviselőit a Mansion House-ban. A vendégek számra 900-an voltak.

A gyűlés másodnapján, szept. 8-án, dr. Cooke olvasta: „A Methodismus története és eredményei“ című értekezését. A methodismus, mely 143 évvel ezelőtt nem létezett, ma 4.800,000 egyháztagot és több mint 23.000,000 hozzátartozót számlál. A 18-ik század — monda — a vallási hanyatlás százada volt, szükség volt a fellelevenedésre és Isten támasztott férfiakat, a kik ezt végrehajtsák: Wesleyket, Whitefieldeket és másokat. De nem sokára megkezdődött az ellenállás és a templomokat bezárták előttük. Ez vezette őket arra, hogy szabad ég alatt prédikáljanak. Ezt követte a missioi munka, az első missionariusok a gyarmatokra kivándorolt kegyes methodisták lévén. Így terjedt el a methodismus Nyugat-Indiában, az amerikai államokban, Canadában, Új-Skóciában, Új-Foundlandban, Gibraltárban és sok más helyen, úgy hogy most a világ csaknem minden részében vannak missioi állomások.

Szept. 9-én „A methodismus evang. ügynökségei“, a következő napon „Methodismus és az ifjú“ cz. értekezések voltak a vitatkozás tárgyai; míg hétfőn és kedden „A vasárnap és mértékletesség“ és „A methodismus lehető veszélyei“ voltak a nagyobb jelentőségű tárgyak, mikre a gyűlés figyelmé irányult. Szerdán szept. 14. „A nevelés“ felett tanácskoztak, tekintettel úgy az elemi iskolákra, mint a theologiai intézetekre. A gyűlés tartama szept. 21-ig terjed.

B. I.

Olaszország. Szent Péter temploma kanonokának áttérése. Campelló gróf, a római Szent-Péter templom kanonoka a katolikus hitről a protestánsra tért át; Campelló gróf ez ügyben Borromeo bíbornokhoz a következő levelet intézte: „Eminenciás uram! IX. Pius életének utolsó éveiben meg akartam már írni e levelet. De tekintettel lévén e férfiú magas életkorára, s személyes háladatosságomra ő iránta, ez megakadályozott engem szándékom kivitelében. Midőn Pecci lett a pápa, jobb sorsot reméltek a jövőben a haza és az egyház számára. E remény meghiusult. Ma ellenállhatlan köteletségemnek engedek, mint keresztyén és polgár. A lelkiismeret nem engedi többé, hogy olyan egyházhoz tartozzam, mely lelkészeit úgy elválasztja a polgári társaságtól, mint valami indiai kaszt. A legújabb átok, melyet Curci könyve ellen intéztek, s mely egyúttal megsemmisített minden reményt, mit az új pápába fektettünk, kétségtelenné teszi, hogy a pártgyűlölet az egyházban kienesztelhetlen, hogy az ilyen átok sokkal inkább sújtja a bírót, mint az elítéltet, kinek inkább tiszteletére válik. A legújabb átkok szembeszökőleg azt bizonyítják, hogy a századok hosszú harcza sohasem fog megszűnni, hogy az egyház és állam kibékülése, mint ezt minden becsületes keresztyén és polgár kívánja, lehetetlen. Ha a papság minden elfogadható ok nélkül makacsul folytatja a küzdelmet, tekintet nélkül arra, hogy mily társadalmi baj keletkezzethet ebből, ki kell nyilatkoztatni, hogy ily vakságnak csak a judaeismusban akad párja. E ténynek fölismerése eloszlatta eddigi előítéleteimet. Azért kilépek a katolikus klerus tagjainak sorából, hogy máttól kezdve Krisztus meghamisítatlan, tiszta evangeliumáért küzdjek, fogadásomhoz képest, lelkiismeretem megnyugtató végett; hogy fölemelt homlokokkal, képmutatás nélkül, a bazaarulás álarca nélkül vallhassam magamat keresztyénnek és olasz polgárnak. Eminenciád nem fogja elhatározásomat kicsinyes indokoknak, talán kielégítetlen becsvágynak betudni. Nincs panaszom eddigi káptalanbeli kollegáim irányában, kiknek emlékét, kivétel nélkül, mindig tiszteletben fogom tartani. A világ legelső egyházának kanonoki méltóságát oly nagyra becsültem, hogy semmiféle becsvágy sem csábított más kitüntetés előzésére. Mostani lépésem megtételére az őskeresztyénség tanulmányozása s Rosmini, Gioberti, Vertura és Desanctis művei sarkaltak. Azért kérem eminenciádat, tudassa a pápával, hogy önként lemondok a vatikáni bazilika kanonokságáról, de sohasem fogom azt megengedni, hogy visszalépésem összezavartassék azon, a titkos intrigák által elejtett, áldozatnak visszalépésével, kit ráerőszakoltak a lemondásra, épen úgy mint nem rég egy jeles, de sorsüldöztet társamat. Tíz évi érett megfontolás, végnélküli harczok és csalódások után állithatom Isten és Krisztus előtt, a kik ítélni fognak fölöttünk, hogy ezen komoly lépést minden melléktekinet nélkül csakis lelkiismeretem megnyugtató végett teszem, a mit bizonyíthatnak előkelő papok, kikkel hosszú ideig folytattam bizalmas értekezést. Jól tudom, hogy azon lapok, melyeknek a vaticani és a vaticani kamarilla ad irányt, üldözni fognak, de azt is tudom, hogy az ilyen eljárást a közmegvetés sújtja. Csak a hallgatással fogok tehát felelni és imával, hogy

minél több követőm legyen azok között, kik mint én is, ifjú korunkban megcsalatra, saját szolgaságunk lánczait az életet át fáradságosan hurocoljuk, kiknek nem szabad a tudomány világát követniök, kik alig képesek elviselni a folytonos csalódásokat. Engem csak a sir nyugalma fog megszabadítani e külső és belső tárgytól. A jobb második élet boldog halhatatlansága kárpótolni fog a kimondhatlan szenvedésekért. Eminenciád kész szolgálja, gróf Campelló Henrik. Róma,

1881. szeptember 13. — Campelló levele és áttérése a reformált methodista egyházba rendkívüli nagy feltűntetés idézett elő, mert nem fordult még elő, hogy hasonló magas állású egyházi férfiú Rómában elhagyta volna a katolikus hitet. Az áttérés előtt egy nappal fogadta a pápa Campellót, de szándékától nem téríthette el. Campelló negyven éves és egy régi spalatói nemes családból származik, testvérei a pápai gárda tisztjei.

AZ „ERŐ. PROT. KÖZLÖNY” TÁRCZÁJA.

A MEGNYUGVÁS.

(Rajz.)

Gyarmathy Zsigánétól.

Négy éves voltam, mikor édes anyám meghalt, és jó öreg nagyszülőim magukhoz vettek az irtási kis paplakba. Nem emlékszem, hogy az itt töltött nyolcz év alatt édes apám vagy egyszer meglátogatott volna. Második felesége s fiatalabb gyermekei egészen betöltötték — ha nem is szívét (mert abba, úgy hiszem, soha senkit sem fogadott be) de legalább is — azt a tért, mely rendesen támadni szokott az anyátlan gyermekek s a másodsorú nőszült apa szíve között.

Mikor elkövetkezett az a szomorú idő, hogy kedves jó öregeim örökre odahagyták a csendes kis paplakot, engem haza szállítottak születésem helyére, egy kis mezővárosba, hol — mint minden kis városban — az emberek rendkívül érdeklődtek egymás ügyei iránt. Apám az egész úton egy szót sem szólt hozzám, s én háborítatlanul gyönyörködhettem a virágos mezőben és néztem, hogy a harangvirágok hogy hajtogatták kis kéklő fejeiket a gyenge szellőben, a mécsvirág pedig egyenesen, kevélyen állott, csak fűszeres illatát terjesztette szét a nyári levegőbe. Hát vajjon a nagymama virágaiból mi lesz ezután? Ki fogja ápolni kedvenceit, a szürkés-kék levendulákat? Szegény! mennyire szerette e régi divatú virágot; mikor vasárnaponként a templomba ment, még ruhája is éppen olyan színű volt, mint a tornác előtt az a levendulás tábla, mely a két gesztenyefa között szürkület hamvas kék zománczszal. De hogy is lesz az, mikor harangoznak az irtási toronyban és nem nagyapa megyen a templomba? Vajjon ki fog ezután koszorút kötni a szószerkekre és bokrétát tenni az „úrasztalá“-ra, ha én nem leszek ott? Egy erősebb szellő éppen olyan illatot hajtott felém, mint ama koszorúk és bokréták illata volt a hűvös kis templomban, s én egy pillanatig úgy éreztem, mintha ott ülnék a „papné széké“-ben a nagymama levendulaszín ruhája mellett, és a nagyapa őszfeje csendesen emelkednék ki a szószerkekből.

Felrezzentem: a jóleső érzelem elröppent — megérkeztünk. Haza jövetelemen, nem mondhatom, mintha édes apám jobban örvendett volna mostohámnál vagy annak lányánál. Pedig hogy ezek nem lehettek valami nagy örömben, mindjárt sejtettem e megjegyzésből. Mostohám lánya a mint két ládámra tekintett, így szólt anyjához:

— Mama, hát Eszter ezután mindig a mi nyakunkon fog lakni?

— Biz itt a! felelt mostohám és felnyitotta a ládákat. A kisebbben az én fehérneműim és ruháskáim voltak rendben rakva; a másikban, az úgynevezett „nagy, kávészin ládá“-ban pedig a nagymama jól gondozott sok szép fehérneműtől kívül — mint valami szürke, halványsárga és piros csikos hengerek — nagy türelekben, egymásmellé rakva feküdtek a végvásnak. Szegény nagy mama! mikor e vásnak négy, öt soros szárító köteleken szellőztek az udvaron, mily kedvtelve járogatott mellettök és szelid büszkeséggel mondogatta: — No csak minden papné ilyet és ennyit rakjon félre kis unokája részére! Úgy-e kicsi Eszter, szeretted e szép asztalneműket és konyharuhákat? Majd, ha én nem leszek, jusson eszedbe, hogy sok hosszú téli estén fonta nagyanád azt a fonalat, miből a takács ezeket szőtte.

Hogy ne szerettem volna, mikor a napfényben úgy tündököltök a szürkés lenszín alapon a búzakalászok, cserlevelek vagy szőlőfürtök, mintha éppen ezüstből lettek volna oda rakva. Csak azt nem tudtam elképzelni, hogy mit fogok én e teménytelen sok vászonnal csinálni? Jó, hogy nem tudtam kitalálni, mert úgy sem került volna rá a sor soha. A „nagy kávészin láda“, ámbár sokkal nagyobb volt a másiknál, még sem állott senkinek az útjába, én legalább soha sem láttam többé, de azért mindig eszembe jutott, hogy az ezüst virágos asztalneműt szegény nagymama fonta „sok hosszú téli estén“. De nem ment feledékenységre az én kis ládám, mert az nagy bünt követett el már az első estén. Mostohám folytonos járása, kelése közben (soha sem tudtam kivenni, mit végez ilyenkor?) beleütötte lábszárát s erre aztán egész erejével tört ki irántam való érzeménnyel.

— Jaj, vesztél volna oda ládástól, te életem megkeiserítője! Bárcsak álomba sejtettem volna, hogy apád egyszer az én nyakamra hoz, tudom istenem, soha sem léptem volna át a házatok küszöbét! Nem voltam én olyan nagyon megszorulva férjhezmenetel dolgában! Különben ennek is az a könyvmoly vén nagyapád az oka; hát illet neki férfi létére annyit siránkozni a felesége után, hogy belehaljon? Bizony okosabb lett volna addig élni, a míg téged oda varr valami káplán nyakába!

Ilyen volt első napom a szülői házban, és ilyen volt az ott töltött öt évnek minden napja. Eleinte nagyon szomorú voltam és minden este azt hittem, hogy megreped a

szivem jó nagyszülőim után. Későbbben elővettem kék bársonyba kötött imakönyvemet, melyet szegény jó nagyapa tizedik születésnapomra vett. És mindig világosabbnak tetszettek azok a szavak ott a megváltó képe alatt s rendre egészen meg is vigasztaltak. Nagyapa szép kerek betűivel ezt írta oda: „Kis unokám, ha önmagaddal békében akarsz élni, úgy legyen a te türelmed oly kifogyhatatlan, szereteted oly mély és hited oly erős, hogy megközelíthetsd őt, a ki magát feláldozta egy szent eszméért.“ Előbb csak azért olvastam e sorokat, mert édes fájó érzést ébresztett nálam az ő kedves, jól ismert betűinek látása, későbbben pedig olvastam, hogy elgondoljam, miként ha ez a szó: türelem létezik, akkor lenni kell egyéneknek is, a kik azt gyakorolják? Bizony azok jobbak náladnál Eszter! Hiszen, ha jól meggondolod, a te bajod még nem is olyan nagy s mégis hajlandó lennél bánatba merülni! Mostohád goromba és igazságtalan hozzád, de hát e műveletlen asszony saját gyermekeihez is szintén olyan, kisértsd meg egy parányit türelmesebbnek lenni, mert még most nagyon távol állasz attól, hogy „legyen a te türelmed kifogyhatatlan!“ Hát szeretetteddel kit árasztasz el? Édes apádat, testvéreidet vagy épen mostohádat? Hát a hited milyen erős? Gondoltál-e csak egyszer arra, hogy minden jóra fog fordulni? Bizony nem, soha sem hanem ezután édes jó nagyapa. ígérem, hogy ezután! S a mint a fogadást tettem, természetemnek eredeti vidámsága úgy visszapattant, mint az eső által levert kis fűszál, ha a nap meleg, ragyogó sugarával érinti. Az igaz, hogy a szülői házban senkihez sem éreztem ragaszkodó szeretetet, de gyűlöletet sem. Pedig tudtam — hiszen világosan kimutatták! — hogy engem senki sem szeret, eleinte nagyon nehéz volt ez a tudat; későbbben megedzöltem súlya alatt és könnyen hordoztam: egy odaadó mély vonzalom vette el élet minden fájdalmas gorombáskodásnak. Egy vonzalom, mely nem vesztett eredeti érintetlenségéből semmit s épen olyan friss ma, mint volt akkor tizenkét éves koromban. Ellenállhatatlan hatalom vonz és vonzott mindig két tárgy felé: ha az illatos, harmatos, bársonyos szirmú virágokat látom valami kéjes édes érzés fog el, s ilyenkor mindig úgy sejtem, mintha én még egyszer éltem volna, s e színompát és üdeséget láttam akkor is, mikor nem tudom, hogy voltam, és egy hatalmas szózat azt mondja nekem, hogy látni is fogom mindig, mikor már úgy fog tetszeni, mintha nem lennék. Földibb s talán ezért még erősebb vonzalom a másik, az, a melyik a kicsi gyermekekhez köt. Az üde, életteli, ártatlan kisdedekhez! Mikor anyjokhoz simulva szopnak; mikor gödrös kis kacsóikkal, gömbölyű karjaikkal feléd repesnek; mikor az első bizonytalan léptekkel billegnek karjaid közé; mikor félig nyílt piros kis ajkaik közül, mint parányi harmatcseppek tündöklenek ki az átlátszó új fogacskák; mikor a legnagyobb veszéllyel szemben ártatlan bizalmasság sugárzik ragyogó tekintetökből; szóval mindig: aluva, szopva, tipegve, játszadozva ők előtttem az Istennek legkedvesebb teremtsései. Túláradó, de azért mégis egyenlően állandó, mély szeretet az, mely hozzájuk köt. A virágok és gyermekek iránti vonzalom mindig mélyebb gyökeret vett és mindig erősebb jö-

véseket hajtott, a mint éreztem, hogy gyermeki szivem egész szeretete rájuk van utalva.

Itáson is szerettem én a nagymama levenduláin kezdve az erdőszéli kis szulákokig minden virágot; szerettem az egy napos csecsemőtől kezdve (kiket nagyapához hoztak keresztelni, s kik olyan különös torzképeket vágtak a tarka selyem kendő alatt s olyan keservesen sirtak, mikor nagyapa fejükre öntötte a hideg vizet) a kapuk előtt játszadozó apróságokig minden gyermeket. De az mégis más szeretet volt, mert ha nagyapa térdére ültetve beszélt nekem azokról, a miket ama nagy sárgult levelű idegen nyelven írt könyvekből olvasott, elfelejtkeztem mindenről, csak azok a csodás régi dolgok érdekelték. És elfeledkeztem akkor is a virágokról s gyermekekről, mikor nagymamával napokig tisztogattuk a dióbelet és odarakosgattuk a hámozott barackok és szilvák magvai helyére, mert ilyenkor nagymama úgy dicsérte az ő „jó kis gazdasszony“ unokáját s olyan kedves dolgokat mondott arról az időről, mikor majd nagy lány leszek, hogy szivem repesett az örömtől s reményeim aranyos fátylán át, csak a várva-várt, boldogságtól tündöklő napokat láttam

A szülői házban senki sem foglalkozott velem, s két évig, míg iskolába jártam, csak szidtak, de nem kívántak tőlem semmit. Felkereshettem a legdúsabb virágú réteket, a legrózsásabb arcú és legkövérebb kacsójú gyermekeket, senki sem kérdezte, merre jártam? Sőt ha igen korán tértem haza, anyám mindig azzal fogadott: Már ismét a nyakamon vagy?

Ilyenkor újból távoztam s újból magamhoz szorítottam azt a kis gyermeket, a melyik utoljára mutatott hozzám ragaszkodást, s míg a gyermek kövér karjával átfogta nyakamat és piros, gödrös arcát arcomhoz nyomta, szivem teletölt hálával e szeretetért; zsémbelhettem oda haza, mert én csak arra gondoltam, hogy holnap ismét látni fogom valamelyik kedvencemet s ismét érezni fogom azt a boldogságot, melyet a kicsinyek ragaszkodó szeretetében találok.

(Folytatása következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár 1881 szept. 25-én.

— Az igazgató tanács f. hó 25-én rendkívüli ülést tartott. A tanodáink és egyházainkhoz szétküldendő útastást tárgyalja az aequivalent adó alapjainak bevallása iránt. Tudvalevőleg az egyenértéki adó tárgyainak meghatározása, bevallási módja és megadóztatása ez év folytán újabb szabályozás alá estek, minek következtében az adóhivatalok az egyházhoz és iskolához szétküldötték ama rovatos íveket, melyek szerint ezek f. évi okt. 1-ig kötelesek lesznek minden ingó és ingatlan javaikat bevallani. Nehogy a sok tekintetben komplikált rovatok egyházi testületeinknél zavart idézzenek elő: igazgató tanácsunk jónak látta a bevallási munkálat terheit felvilágosító útastásával megkönnyíteni. Valószínű azonban, hogy a zavarok, reclamatiók stb. így sem lesznek teljesen elkerülhetők, mert nincs világos határ-

vonat vonva az adótárgyak és adó alá nem vonható értékek között. Praxis te plura docebit. Ajánljuk egyházi testületeinknek, hogy minden oly kérdésben, melyben kellően tájékozva nincsenek — forduljanak felvilágosításért az igazgató tanácshoz.

— **A lapunk mai tárczájában megkezdett rajzra** e helyen is felhívjuk olvasóink figyelmét. E kis rajz előzményét adja elő a „Fővárosi lapok“ hasábjain megjelent s a közönségnél csztatlan tetszést aratott „Egy papné életéből“ cz. beszély tárgyának Minket ért a megtiszteltetés, hogy szellemdús tollú írónknak ez igen sikerült rajzát lapunk hasábjain bocsáthatjuk közre.

— **Személyi hírek.** Jancsó Lajos helyett, ki m. - ujbári pappá választott, Bodor Géza papjelöltet vette föl a főt. püspök úr maga mellé titkáru.

— **Gyászhir.** Szabó Lajos koltói ref. lelkészársunkat megrendítő csapás érte. Neje, szül. Fülöp Berta, 38 éves korában f. hó 20-án rohamosan jött betegségben megszűnt élni. Részünkről is őszinte részvéttel osztozunk a férj és a három árva mély fájdalmában.

— **A n.-enyedi tanítóképezdénél** folyó hó 14—18-ik napjain tartottak meg az idej tanítóképesítési rendes vizsgálatok. Megjelent a vizsgálatra felbocsátottak közül összesen 26 néptanító és tanítójelölt. Néptanítónak képesített és oklevelet nyert 1 vizsgázó jeles, 11 elsőrendű általános osztályzattal; félév múlva teendő pótvizsgára útasított 9, egy évi újra készülésre 2; három vizsgázó pedig visszalépett a vizsgálat folyama alatt.

— **A következő sorok** közlésére kértünk föl: Jelenítés. Van szerencsém a nevelésügy t. cz. barátainak tisztelettel jelenteni, hogy „Neveléstudomány“ című, 130 nagy ivre terjedő, 3-dik kiadású művem pár száz példányának árát, annak könnyebb megszerezhetése céljából, 10 frtról 6 frtra, — „A Nevelés történelme“ című munkám II-dik kötetét (az I. elfogyott) pedig, mely bevezetésében az ókor nevelésének eszméit és eredményeit kiemelvén, mint a keresztény kor nevelésének rajza, magában is teljes egésznek tekintendő, 5 frtról 3-ra szállítottam. — A művek csak nálam kaphatók, Kelt Budapesten, 1881. évi szept. 6-án. Lubrich Ágost m. k. egyetemi r. tanár. (Lakása: Sándor-utca, 22. sz.)

A FÖTISZT. PÜSPÖK UR A KÖVETKEZŐ KÖRÖZVÉNYEKET BOCSÁTOTTA KI:

Tudású! és megtartású!

886—1881. Vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr ő nagy méltósága 1881. aug. 17-én 23,736 sz. a. az egyházi hatóságokhoz következő leiratot intézett. A m. kir. honvédelmi minisztertől a következő tartalmú átiratot vettem: a tetteges szolgálatban elhunyt s a legénységi állományhoz tartozó honvédek temetésénél szükséges koporsó beszerzésére s egyéb kisebb költségekre, a honvédségi illetékszabályzat szerint a kincstár terhére 3 frt számítható fel. Ez átalány minden az említett állományban levő elhunyt honvéd részére, minden tekintet nélkül vagyoni viszonyai-ra felszámítható.

Mintán azonban a fennebbi átalány a rendeltetésszerű kiadásokkal teljesen kimerítették, s az elhunyt vagyontalansága esetében a lelkészek és kántorok temetési díjai ebből nem fedezhetők, nehogy e miatt az elhunyt egyházi szertartás nélkül takaríttassék el: a m. kir. honvédelmi miniszter augusztus 8-án 21,868 sz. a. újlag a végett kérését meg, hogy a lelkészkező papságot az egyházi felsőbb hatóság útján oda utasítanám, miszerint azon esetben, ha a tetteges szolgálatban elhunyt honvéd vagyontalansága, illetve teljes szegénysége az illető csapatparancsnokság által a kellő módon igazoltatik, és ha az illető lelkészek és kántorok a temetés helyén laknak, a temetési egyházi szertartást díj fizetés nélkül teljesítsék.

Köröztetnek.

927—1881. Küllői egyházmegyénkben a sz.-almási papi állomás. Javadalma: 400 o. é. frt. lakás, gazdasági épületekkel és kerttel. A megválasztott tartozik első évi jövedelmének hatodát a gyámintézeti pénztárba befizetni, úgyszintén a bekebeleztetésért 2 frtot és a m.-vásárhelyi főiskolának 2 évig 2—2 frtot fizetni. A rendes papi szolgálaton kívül köteles leendő a lelkész tanítani. Pályázati határnap október 30. Folyamodványok t. Benedek Ferencz esperes aához Harangláb (u. p. Diócs-Sz-Márton) küldendők.

942—1881. Szilágy-szolnok egyházmegyénkben a goroszlói kántor-tanítói állomás. Javadalma: minden háztűztartó gazdától: egy véka jó búza, 4 kupa must vagy 20 kr., az özvegy asszonyok fél bért fizetnek, az egyházközség ad 12 szekér tűzfát. Tandij: minden iskola kötelestől egy véka csős törökbúza, egy szekér fa és 20 kr; fordulónként egy-egy köblös föld, melyeket az egyházközség vet be a kántor által adott maggal, 3 szekér szénát termő hely, a mintegy 1 holdnyi régi temetőnek haszonélvezete. Stola: temetésért énekszóval 20 kr, búcsúztatóval 40 kr. Pályázati határnap: október 20. Folyamodványok t. Szabó Pál esperes aához Diósdra küldendők.

953—1871. Seps egyházmegyénkben az aldobolyi tanítói állomás. Javadalma: 300 frt. o. é. 25 frt. szállásra és 20 frt. fára. Kötelessége a törvény által kiszabott tárgyak pontos tanítása. Pályázati határnap: október 15. Folyamodványok t. Csizsér Gábor esperes aához Egerpatak (u. p. N.-Borosnyó) küldendők.

954—1881. Bukaresti egyházközségünkben a segédlelkészi állomás. Javadalma: havonként 120 frank előlegesen fizetve és 2 szobából álló lakás. Kötelessége hetenként 28 órát tanítani s azonkívül a lelkész akadályoztatása vagy hon nemléte alkalmával minden papi teendőt végezni. A folyamodóknak előnyt ad az oláh és német nyelvben való jártasság: erre folyamodványaikban reflektálnok kell. Pályázati határnap: okt. 15. Folyamodványok hozzám küldendők.

Fölkérem az illetőket, hogy a névkönyvi adatokat legkésőbb e hó végéig sziveskijenek hozzám beküldeni.

Kolozsvárt, szeptember 20. 1881.

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

— Bod Károlynak, Sz.-Udvarhelyt. Megnyitó szép beszédet a legjobb akarattal sem közölhetem, a tér felette szűk volta miatt.

— Könyves Tóth Kálmánnak. Szépen köszönöm. Legközelebből sor kerül rá.

— D. I-nek. A vers alapeszméje szép, de formai tekintetben átdolgozást igényel.